

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Politický systém Bosny a Hercegoviny po roce 1995

Jakub Kotalík

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce

Politický systém Bosny a Hercegoviny po roce 1995

Jakub Kotalík

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2012

.....

Poděkování

Děkuji mému vedoucímu práce PhDr. Vladimíru Naxerovi za odborné vedení, rady a čas, který mi věnoval při psaní mé bakalářské práce.

Seznam zkratek

ABH Armáda Bosny a Hercegoviny

BaH Bosna a Hercegovina

EUFOR Vojenské jednotky Evropské unie

FBaH Federace Bosny a Hercegoviny

HDZ Chorvatské demokratické společenství

HV Chorvatská armáda

HVO Chorvatská rada obrany

ICFY Mezinárodní konference o bývalé Jugoslávii

ICTY Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

IFOR Implementační síly NATO

JNA Jugoslávská lidová armáda

KCD Koalice za jednotnou a demokratickou Bosnu a Hercegovinu

OHR Úřad Vysokého představitele

OSCE Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

PDP Strana demokratického pokroku

PIC Rada pro implementaci míru

PL Vlastenecká liga

RS Republika Srbská

SBiH Strana pro Bosnu a Hercegovinu

SDA Strana demokratické akce

SDP Sociálně demokratická strana

SDS Srbská demokratická strana

SFOR Stabilizační síly NATO

SNSD Svaz nezávislých sociálních demokratů

TO Teritoriální obrana

UNPROFOR Ochranné síly OSN

VRS Armáda Republiky srbské

Obsah

I. Úvod	1
II. Historický vývoj	4
1. Vývoj etnik na území Bosny a Hercegoviny	4
2. Vývoj v letech 1908 – 1990.....	6
III. Válka	9
1. Cesta ke konfliktu	9
2. Role prezidentů Srbska a Chorvatska	11
3. Vypuknutí války	12
4. Aktivita mezinárodního společenství	13
4.1 Vance-Owenův plán	14
4.2. Owen-Stoltenbergův plán	14
4.3. Zapojení Spojených států.....	15
5. Daytonská dohoda	17
IV. Politický systém po roce 1995	19
1. Konsensuální demokracie.....	19
2. Ústavní uspořádání	20
2.1. Celobosenské orgány	20
2.2. Federace Bosny a Hercegoviny	23
2.3. Republika srbská.....	24
2.4. Distrikt Brčko	25
V. Mezinárodní vliv	26
1. Úřad vysokého představitele	26
2. Účast mezinárodních vojenských a policejních sil.....	28
3. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii	29
VI. Stranický systém	30
1. Nejvýznamnější politické strany	30
2. Volby na celostátní úrovni.....	32
3. Volby na úrovni jednotek	35
VII. Současná situace	37
VIII. Závěr	40

IX. Zdroje.....	42
1. Seznam použité literatury	42
2. Internetové prameny:	45
X. Resumé	47
XI. Přílohy.....	48

I. Úvod

Balkán má pověst problematického regionu v Evropě. Svět na začátku devadesátých let děsily přicházející zprávy o násilí v této oblasti. Jednou z nejnestabilnějších zemí se stala Bosna a Hercegovina, multietnický a multináboženský stát, na jehož území se setkávají tři kulturní okruhy (katolický, pravoslavný a islámský). Politický systém Bosny a Hercegoviny je velice specifický. Jeho podoba je dána Daytonskými mírovými dohodami z roku 1995, které ukončily tři a půl roku trvající konflikt, označovaný jako nejkrvavější válka v Evropě od konce druhé světové války.

Toto téma jsem zvolil proto, že si myslím, že je důležité zkoumat Bosnu a Hercegovinu, jelikož je stále blízko rozpadu a je užitečné sledovat snahu o soužití několika národností v jednom státě. I když ozbrojený konflikt byl ukončen, zdá se, že celý problém stále není definitivně vyřešen. O tuto problematiku se zajímá jak veřejnost, tak i mnoho odborníků.

Na území Bosny a Hercegoviny žijí tři etnika: bosenští Muslimové (Bosňáci), Srbové a Chorvaté. Při rozpadu Jugoslávie na začátku devadesátých let se tato tři etnika nedohodla na vyhlášení nezávislosti. Politický konflikt v dubnu 1992 přerostl v ozbrojený. Při této občanské válce nevráživost mezi národnostmi dosáhla tak daleko, že docházelo i k etnickým čistkám, nucenému vystěhovávání a cílenému násilí na obyvatelstvu. Tyto události jsou ve společnosti stále zakořeněné a tím ztěžují či dokonce znemožňují fungování nového státu. Na ukončení bojů se významně podílelo mezinárodní společenství, které všechny strany dotlačilo k podepsání příměří. Mezinárodní instituce poté iniciovaly poválečnou obnovu a jeho vliv je patrný i v současnosti. Podle daytonských dohod je Bosna a Hercegovina rozdělena na dvě entity: Federaci Bosny a Hercegoviny a Republiku srbskou.

Tato bakalářská práce je případovou studií kladoucí si za cíl analyzovat složitý politický systém Bosny a Hercegoviny, současný vývoj a tendence v systému. Autor se bude držet empiricko-analytického přístupu. Jelikož Bosna a Hercegovina je mezinárodním protektorátem, bude se snažit odpovědět na otázku, jak mezinárodní orgány ovlivňují dění v zemi. Dále se bude věnovat otázce, jak v praxi funguje konsensuální model demokracie, který byl implementován zvenčí a zdali má tento konkrétní systém šanci z dlouhodobého hlediska na úspěch. Práce je rozdělena na šest částí.

Pro pochopení situace v Bosně a Hercegovině je potřeba znát její historii. Po úvodu proto následuje druhá část, která se velice stručně věnuje historickému vývoji země a jednotlivých etnik od nejstarších dob přes nadvládu osmanské říše, poté Rakouska-Uherska až ke komunistické Jugoslávii a jejímu rozpadu.

Poté následuje část, ve které jsou analyzovány události, které vedly k vypuknutí konfliktu. Stručně nastíní průběh války a uzavření míru v Daytonu. A také to, jakou roli sehráli zahraniční aktéři při cestě k ukončení konfliktu a jak ovlivnili podobu samotné mírové smlouvy mezi znesvářenými národy.

Čtvrtá část se soustředí na samotný politický systém Bosny a Hercegoviny. Na počátku kapitoly je stručně přiblížen konsenzuální typ demokracie. Dále je popsáno rozdělení moci mezi celostátní instituce a instituce jednotlivých entit.

Mezinárodní účast v Bosně a Hercegovině je obsáhnuta v páté kapitole. A to jak ve sféře civilní, tak i vojenské. Největší pozornost je zaměřena na Úřad Vysokého představitele, jeho kompetence a zásahy do vnitřní politiky Bosny a Hercegoviny. Zmíněny jsou i mezinárodní vojenské a policejní jednotky a také Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii.

Šestá část se věnuje stranickému systému a jeho trendům. V této části jsou vypsány i nejvýznamnější politické strany. Obsahuje výsledky voleb na celostátní úrovni i v entitách, které proběhly od podepsání mírové dohody. V Bosně a Hercegovině v podstatě celostátní strany nemají podporu napříč jednotlivými národnostmi. Lidé volí spíše etnické strany, které se liší postojem k současnému uspořádání a vztahu k ostatním etnikům. Poloha na politickém spektru je druhořadá. Výsledky voleb proto reflektují postoj a názor jednotlivých etnik k situaci v zemi.

V sedmé kapitole jsou popsány události, které proběhly v posledních letech. Jelikož i více než patnáct let po Daytonu sužují Bosnu a Hercegovinu politické krize.

Závěr práce zhodnotí analyzovaný politický systém a jeho praktické fungování. Dále nastíní budoucí možný vývoj, jelikož Bosně a Hercegovině stále hrozí rozpadnutí.

Práce vychází z množství relevantních zdrojů, kterými jsou odborné knihy i články v odborných časopisech. Z českých autorů zabývajících se Bosnou a Hercegovinou, jehož publikace byly použity hlavně v historické části, je historik Ladislav Hladký (1996, 2005). Dalším z českých autorů zabývajících se problematikou Bosny a Hercegoviny je politolog

Ladislav Cabada, který se věnuje především politické situaci (2004, 2005, 2007, 2008). Jeho knihy autor této práce hojně využívá. V práci také byla využita publikace od Filipa Tesaře a kol. (1999). Z anglicky píšících autorů byly použity knihy Mishy Glennyho, přímého svědka událostí na Balkáně v 90. letech (1993, 2003). Bosenskou historii ve svém díle zdokumentoval Noel Malcolm (1994). Válečný konflikt v Bosně a roli západních zemí obsáhle zdokumentovali Paul S. Shoup a Steven L. Burg (1999). Poválečné situaci v Bosně se věnují Sumantra Bose (2002) a David Chandler (2000).

II. Historický vývoj

1. Vývoj etnik na území Bosny a Hercegoviny

Bosna a Hercegovina je převážně hornatá země ležící v západní části Balkánského poloostrova. Sousedí se Srbskem, Chorvatskem a Černou Horou. Její severní hranici tvoří z velké části řeka Sáva, na západě Una a na východě Drina. Má přístup k Jaderskému moři díky úzkému území u přístavu Neum.

Prvními historicky doloženými obyvateli na území Bosny byli Illyrové. Na počátku letopočtu si oblast podmanila Římská říše. Mezi obyvatele proniká římská kultura. Většina Bosny patří do římské provincie Dalmatia (Malcolm 1996: 2). V 6. století probíhá slovanská invaze na území Balkánu a Slované postupně vytlačují původní obyvatele. Jelikož tímto místem probíhala hranice mezi západní a východní římskou říší, jihozápadní Slované byli pod vlivem latinské kultury a římského papežství, zato jihovýchodní polovina Slovanů patřila do okruhu kultury řecko-byzantské a cařihradského patriarchátu (Havlíková 2009: 15). Poté začínají na Balkán přicházet nové slovanské kmeny: Srbové a Chorvaté. Srbové se usadili v regionu jihozápadního Srbska a později v dnešní Černé Hoře a Hercegovině. Chorvaté obsadili dnešní Chorvatsko a také Bosnu. Území Bosny bylo postupně pod vlivem Byzantské říše, Chorvatského království i království Zeta. V 9. století proběhla christianizace. Od 11. století bylo Chorvatsko a formálně také Bosna součástí Uherské říše. Od Srbska jí oddělovala řeka Drina.

V letech 1180–1204 vládl Bosně bán Kulin, který rozšířil její území a započal cestu k bosenské státnosti (Gombár 1999: 241–242). Ale po jeho smrti si Bosnu opět podmanili Uhry. Dalším významným panovníkem byl bán Štěpán II. Kotromanič (1322–1353). Za jeho vlády se země rozvíjela a rostla. Největšího rozmachu a úplné suverenity Bosna dosáhla v letech 1353–1391 za vlády krále Tvrtka I. Kotromaniče. Získal i srbskou korunu. Sám se profiloval jako katolický vladař, ale na území jeho státu působili i františkáni, pravoslavná církev a Církev bosenská. Po jeho smrti začal rozvrat Bosny vinou boje o moc mezi šlechtou a vnějším tlakem z Uher a Osmanské říše (Hladký 1996: 18–20). Ke konci 15. století už celá Bosna padla do rukou Osmanů. Původ názvu země Hercegovina pochází právě z tohoto období. V polovině 15. století se Štěpán Vukčič, pán Humu (jak se do té doby říkalo oblasti),

chtěl osamostatnit od bosenského království a prohlásil se za hercega (vévodu). Po něm se jeho země začala nazývat Hercegovinou (Malcolm 1996: 22).

Jak už jsem zmínil výše, ve středověké Bosně působila Církev bosenská. Stala se fenoménem, na který není jednotný názor. Proto si zaslouží alespoň krátkou zmínku. Jedna teorie chorvatského historika z 19. století tuto církev nazývá jako bogomilskou. Bogomilové byli bulharské heretické hnutí, které se šířilo po Balkáně. Sami členové této církve si, ale říkali *krstjani*. Praktikovali manichejský dualismus a i dalšími zvyky se lišili od katolické a pravoslavné církve. Proto je obě považovali za kacíře (Malcolm 1996: 27). V dnešní době už panuje názor, že šlo původem o katolickou církev se svými vlastními praktikami. Tato církev neměla nikdy příliš mnoho členů. Její konec je datován do druhé poloviny 15. století, kdy podlehla tlakům katolické církve (Malcolm 1996: 41–42).

V průběhu 15. století se Bosna stala hraniční provincií Osmanské říše. Islamizace obyvatel neprobíhala násilně, nýbrž pozvolna a Osmané na konverzi k islámu nelpěli. Ještě na konci 15. století byli křesťané v Bosně ve většině (155 tisíc oproti 22 tisícům muslimů). Postupně se však jejich počty dorovnávaly. Na přelomu 16. a 17. století už měli muslimové převahu (Gombár 1999: 243). Osmané na území Bosny ustavili provincii bosenský pašalík. Bosenské obyvatelstvo přecházelo k islámu především s vidinou sociálních, politických a hospodářských výhod a ze strachu z diskriminace. K islámu konvertovali nejvíce obyvatelé měst. Muslimové měli v tehdejší společnosti větší práva než křesťané (Hladký 1996: 28–30). Osmanský stát upřednostňoval pravoslavnou církev před katolickou. Spousta katolíků Bosnu v tomto období opustila, zatímco pravoslavná církev šířila svůj vliv (Gombár 1999: 243).

Vlastníky půdy byli z drtivé části muslimové, křesťané plnili roli rolníků. To také vedlo k sociálním rozporům. Postupem času Osmanská říše upadala a zmítala se ve vnitřní krizi, prohlubovanou tlakem křesťanských mocností na svých hranicích. V 19. století se v Bosně objevily protiturecké vzpoury. Také se křesťané dostávali do početní převahy vůči muslimům. Křesťanské obyvatelstvo bosenského pašalíku se upínalo na pomoc Srbů, respektive Chorvatů v rámci Rakouska-Uherska. Po přetrvávajících nepokojích se evropské mocnosti rozhodly na berlínském kongresu 1878, že Bosna a Hercegovina bude okupována a spravována Rakouskem-Uherskem (Darby 1966: 67–69).

2. Vývoj v letech 1908 – 1990

Okupace trvala do roku 1908 a právě v tomto období dochází k národnostnímu uvědomění bosenských Srbů a Chorvatů. Obě soupeřící strany se snažily muslimské obyvatelstvo přimknout k sobě. Bosenští muslimové se ale nechtěli přidat ani na jednu stranu a začínalo se mezi nimi objevovat vlastní národnostní smýšlení (Hladký 1996: 47–51). Národnostní složení v roce 1895 bylo následující: Srbové tvořili 43% obyvatelstva, muslimští Slované 32% a Chorvaté 21%. Začaly vznikat první politické organizace založené na etnicko-konfesionálním základě. Byly to Muslimská národní organizace (1906), Srbská národní organizace (1907), Chorvatská národní jednota (1908) a Chorvatské katolické sdružení (1910). V roce 1908 provedlo Rakousko-Uhersko anexi Bosny a Hercegoviny. Argumentovalo potencionálním nebezpečím, které vyvolal politický převrat v Osmanské říši (Gombár 1999: 249). V roce 1910 byla císařem schválena bosenská ústava, která mimo jiné zřizovala Zemský sněm. Tím začal v Bosně pravý politický život. Po prvních volbách do bosenskohercegovského Saboru měli Srbové 31 křesel, muslimové 24 a Chorvaté 16 (Hladký 2005: 141). 24. června 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na habsburského následníka trůnu Františka Ferdinanda. Atentát provedl srbský student Gavrilo Princip z organizace Mladá Bosna. Bosnu zachvátily protisrbské demonstrace a nepokoje. O měsíc později vypukla 1. světová válka (Malcolm 1996: 155–156).

Bosna a Hercegovina válkou velmi utrpěla. V důsledku války zahynulo 250–300 tisíc lidí, což znamená 12–15% tehdejšího obyvatelstva. Po konci první světové války se Bosna stala součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. V meziválečném období přišli movití bosenští muslimové o své majetky v důsledku rolnických bouří. Rolnictvo v Bosně tvořili z 95% křesťané a tak tyto nepokoje byly chápány jako odplata a vyrovnání účtů (Hladký 2005: 174–175). Pro toto období byly typické parlamentní krize a spory mezi chorvatskými a srbskými radikály. Vše vyvrcholilo střelbou v bělehradském parlamentu a smrtí několika zákonodárců. Situace využil král Alexandr z rodu Karadjordževićů. 6. ledna 1929 zrušil ústavu, přejmenoval stát na Království Jugoslávie a započal svoji diktaturu (Glenny 1999: 322–323). Za jeho vlády byla uplatňována ideologie jugoslávství a jugoslávského národa. V roce 1934 byl na krále Alexandra v Marseille spáchán úspěšný atentát. V meziválečném období Bosna a Hercegovina rozhodně nevzkvétala. Stála na okraji ekonomického i politického života společného jugoslávského státu. Největšího přehlížení se dostalo muslimům (Lovrenovič 2000: 149–150).

V dubnu 1941 do Jugoslávie vpadla vojska fašistických států a jejich spojenců. Slabá Jugoslávská královská armáda nemohla obrovské přesile vzdorovat a po pár dnech se vzdala. S podporou Německa a Itálie byl vytvořen Nezávislý stát Chorvatsko (Nezavisna država Hrvatska), do něhož bylo začleněno i celé území Bosny a Hercegoviny. Bosna navíc ještě byla rozdělena demarkační linií na italskou a německou část zájmu. Zatímco se ustašovský režim vedený Ante Paveličem k muslimům choval velmi vstřícně (muslimové byli považováni za „čisté“ Chorvaty), Srbové byli vyháněni, masakrováni a nuceni přejít na katolickou víru. K represím Srbů byli režimem využíváni i muslimové (Hladký 2005: 186–190). To si samozřejmě Srbové nenechali líbit. Vznikly oddíly četníků kolem Dragoljuba Mihailoviče, kteří bojovali proti německým okupantům, ale také terorizovali chorvatské a muslimské obyvatelstvo. Další část odboje tvořili partyzáni pod vedením Josipa Broz-Tita a Komunistické strany Jugoslávie (KSJ). Tyto dvě organizace se rozcházely v politických i nacionálních otázkách. Z těchto důvodů se mezi nimi nerozvinula větší spolupráce, dokonce docházelo k ozbrojeným střetům mezi nimi (Glenny 2003: 378–380). Bosenští muslimové chtěli využít situace a zrealizovat sen o autonomii a začali spolupracovat s Němci. Byla vytvořena 13. divize SS Handžar složená z bosenských muslimů, Němců, Albánců a Chorvatů bojující proti partyzánským oddílům. Muslimové ovšem žádných velkých výsledků nedosáhli (Hladký 2005: 196–197). Z výše uvedeného vyplývá, že Bosna i celý Balkán trpěl nesmyslným násilím z několika stran. Na území BaH také fungovaly koncentrační tábory. Židé byli likvidováni, stejně jako na všech územích pod německou nadvládou. Takové praktiky a vzájemná nenávisť pak opět propukly o padesát let později. Tyto události, ať už světové války nebo osmanské tažení Balkánem atd. zapříčinily obrovské migrace obyvatel a promíchání etnik.

Většinu území a sympatie obyvatel všech národností si získali komunističtí partyzáni. Po konci 2. světové války byla zřízena Lidová republika Bosna a Hercegovina, a ta se stala součástí Federativní lidové republiky Jugoslávie. Všechna tři etnika v Bosně a Hercegovině měla na základě ústavy deklarováno stejné postavení.

Poválečné období bylo ve znamení čistek nepohodlných lidí, pronásledování církví a pracovních táborů. Politicky byla Bosna a Hercegovina silně vázána na centrum v Bělehradě. Srbové měli převahu ve stranických i státních funkcích. Od 60. let začíná ekonomická obroda Bosny a Hercegoviny. Proběhly investice do infrastruktury, průmyslu i škol a knihoven.

Dobrým příkladem rozvoje může být Zimní olympiáda 1984 konající se v Sarajevu (Lovrenovič 2000: 168–171).

V komunistické Jugoslávii si prakticky muslimové museli vydobýt své postavení. Probíhala postupná emancipace muslimského etnika. Muslimská inteligence (i v řadách komunistů) tlačila na vládu, aby uznala muslimy jako svébytný národ. V roce 1968 bylo přijato Svazem komunistů Bosny a Hercegoviny usnesení, ve kterém se poprvé mluví o muslimech jako jugoslávském národu (Glenny 2003: 452). Změna byla oficiálně potvrzena v nové federální ústavě z roku 1974, od té doby se píše „Muslimové“. Tato ústava také přinesla decentralizaci a významně posílila pravomoci jednotlivých republik (Hladký 2005: 218). Po smrti Tita v roce 1980 se Jugoslávie potýkala s hospodářskými, politickými i národnostními problémy. Za zmínku stojí soudní proces s 12 Muslimy v Sarajevu roku 1983. Byli potrestáni za šíření Islámské deklarace, kterou napsal jistý Alija Itzebegovič. Sám Itzebegovič pobýval ve vězení do roku 1988, což mu pomohlo k pověsti muslimského disidenta a poté k postavení vůdce Muslimů v 90. letech (Hladký 2005: 235). Na jaře 1990, kdy byla Jugoslávie v hluboké politické krizi a začala se rozpadat, se v Bosně aktivizovala muslimská komunita a založila Stranu demokratické akce (SDA) v čele s A. Itzebegovičem. V červenci téhož roku vznikla Srbská demokratická strana Bosny a Hercegoviny (SDS BaH), jejím předsedou se stal Radovan Karadžić. V téže době bylo založeno Chorvatské demokratické společenství Bosny a Hercegoviny (HDZ BaH) (Hladký 2005: 243, 248).

III. Válka

1. Cesta ke konfliktu

Bosenskohercegovské parlamentní volby na konci roku 1990 zcela ovládly tyto tři nacionalistické strany. Voliči se řídili podle své etnické příslušnosti, přičemž program politických stran pro ně nebyl příliš důležitý. Výsledky voleb odpovídaly procentuálnímu složení obyvatelstva. Po krachu komunismu chtěli lidé změnu. Jedinou politickou alternativou se ukázaly být národně orientované strany. Pro bosensko-hercegovskou společnost bylo rozdělení na tři národy zcela přirozené.¹ I nacionalistické strany ujišťovaly obyvatele, že klidné soužití bude pokračovat (Hladký 1996: 134–135). Volby navíc proběhly v bouřlivé atmosféře a probíhající jugoslávské krizi, kdy propukly konflikty v okolních státech mezi Srby a Chorvaty popřípadě Slovinci. Příklon voličů k etnickým stranám je třeba také chápat v historickém kontextu. Konflikty mezi jednotlivými etniky byly popsány v první kapitole. A právě vzhledem k pohnuté historii Bosny a Hercegoviny žádný národ nechtěl dopustit zásadní převahu jiného, a tak radši lidé volili politiky, kteří se zavázali chránit zájmy jejich národa. Například události druhé světové války, které jsou popsány výše, byly pořád silně zapsány v paměti obyvatel² (Burg, Shoup 1999: 56–57).

Nacionalistické strany také vytvořily vládnoucí koalici. Po volbách si vítězné strany rozdělily státní funkce následovně: SDA obsadila funkci předsedy Prezidia BaH (prezidenta) Alijou Itzebegovičem, SDS získala místo předsedy parlamentu BaH (Momčilo Krajišnik) a HDZ měla funkci předsedy vlády (Jure Pelivan). Podobně byly rozděleny i ministerská křesla (Tesař 1999: 275). Tato koalice se ovšem ukázala, jako nefungující. Mezi koaličními partnery propukaly spory o tom, jak by měla vypadat budoucnost Bosny a Hercegoviny. V parlamentu se často spojovaly SDA a HDZ BaH, snažíc se přehlasovat SDS BaH (Hladký 2005: 253).

V létě roku 1991 eskalovala jugoslávská krize. 25. června Chorvatsko následuje Slovinsko a také vyhlásí nezávislost. Tím započal ozbrojený konflikt mezi Chorvaty a Srby v chorvatské Krajině podporovaných Jugoslávskou lidovou armádou (JNA). Za hranicemi Bosny chorvatští

¹ Složení obyvatelstva viz Přílohy mapa 1.

² Toho později hojně využívaly nenávislné nacionalistické propagandy a demagogie všech tří národů. Muslimové byli vykreslováni jako islámští radikálové a zlí Turci, Chorvaté jako fašističtí ustašovci a Srbové jako krutí četníci.

Srbové vyhlásili Srbskou autonomní oblast Krajina (Malcolm 1996: 216). Bosenští Srbové napodobili chorvatské Srby a začali na územích s převahou srbského obyvatelstva vyhlášovat Srbské autonomní oblasti. Zároveň se začali za pomoci JNA vyzbrojovat. Do konce roku 1991 atmosféra v Bosně zhoustla natolik, že každé etnikum už mělo svoje vyzbrojené milice (Hladký 2005: 258–259). 15. října 1991 se ještě pokusil bosenský parlament podpořit myšlenku jednotné republiky přijetím Memoranda o suverenitě BaH. Memorandum bylo přijato hlasy muslimských a chorvatských poslanců. Srbští zástupci s nesouhlasem opustili parlament a 25. října vytvořili Skupštinu (parlament) srbského národa, jejich cílem bylo zachovat srbské oblasti v rámci Jugoslávie. Bosenští Srbové za tímto účelem 9. listopadu uspořádali referendum, ve kterém se 1,5 milionu především bosenských Srbů vyjádřilo pro setrvání v Jugoslávii. Na začátku roku 1992 vyhlásili Republiku srbského národa v BaH nárokuje si až 70 % území celé Bosny a Hercegoviny v čele s prezidentem Radovanem Karadžičem (Hladký 1993: 36). Pozadu nezůstali ani bosenští Chorvaté z HDZ BaH pod vedením Mate Bobana, kteří vyhlásili v červenci v západní Hercegovině Chorvatské společenství Herceg-Bosna (Prtina, Stýskalíková 2005: 108).

Problém v Bosně a Hercegovině se snažilo řešit Evropské společenství pod vedením předsedající země Portugalskem. Byla svolána schůzka zástupců SDA, SDS BaH a HZD BaH s portugalským ministrem zahraničí Josém Cutilheirem a předsedou Mírové konference o Jugoslávii lordem Carringtonem. Během jednání se konalo referendum o nezávislosti BaH, na jehož základě měla EU případně uznat nezávislou Bosnu a Hercegovinu. Výsledky hlasování z 29. února a 1. března ukázalo jasný názor obyvatel BaH. 99,7% hlasujících se vyjádřilo pro samostatnost BaH. Nutno podotknout že referenda se zúčastnili Chorvaté a Muslimové, Srbové ho většinou bojkotovali. Druhý den referenda došlo k incidentu v Sarajevu při srbské svatbě, kdy zemřel jeden ze svatebčanů. Tento incident, ale i zveřejnění předběžných výsledků referenda, byly příčinami staveb barikád v Sarajevě i ostatních městech (Tesař 1999: 293–294).

I když byly barikády nakonec odstraněny, 27. března přijala Skupština srbského národa v Bosně a Hercegovině ústavu Republiky srbské v BaH. Poté už události nabraly rychlý spád. Na konci března se totiž rozběhl vojenský plán „Ram“ z dílny JNA a srbského vedení, který počítal s vojenským zajištěním srbských území a také Sarajeva. V té době došlo k prvním významnějším střetům mezi národnostmi, do nichž zasahovaly i jednotky JNA. Síly JNA se na území Bosny a Hercegoviny dostávaly po zastavení bojů v Chorvatsku. Srbské

paramilitární jednotky, které se akcí také účastnili, zahájily etnické čistky. Boje v Sarajevu započaly 5. dubna střety JNA s polovojenskými skupinami Muslimů a Chorvatů. EU chtěla podpořit Bosnu a Hercegovinu, aby se mohla bránit akcím JNA. Proto 7. dubna oficiálně EU spolu s USA uznaly Bosnu a Hercegovinu jako nezávislý stát. Takový krok ovšem válce nezamezil, spíše pomohl k většímu vzplanutí vášní. Bosenští Srbové na uznání nezávislosti Bosny a Hercegoviny ještě týž den reagovali vyhlášením nezávislosti Republiky srbské v BaH. 8. dubna Předsednictvo BaH vyhlásilo válečný stav a země se na několik let ponořila do války (Hladký 2005: 268–269).

2. Role prezidentů Srbska a Chorvatska

Dění v Bosně bylo silně ovlivňováno zvenčí. Republika byla pod silným tlakem soupeřící dvojice, Chorvatskem a Srbskem, a jejich v podstatě autoritativních vládců posledních nacionalismem.

Radovan Karadžič, vůdce bosenských Srbů, byl prodlouženou rukou Slobodana Miloševića. Milošević byl typický komunistický aparátčík. Postupně se vypracoval ve stranické hierarchii a v roce 1986 se stal předsedou Ústředního výboru Svazu komunistů Srbska. Milošević byl politický pragmatik a vždy se přidal na tu stranu, z jaké cítil posílení své vlastní pozice. Odmítal jakoukoli liberalizaci a uvolňování poměrů po vzoru SSSR a jeho satelitů. Milošević si získal velkou část Srbů. Po rozpadu komunistického východního bloku, Milošević využívá stále silnějších nacionálních emocí ve společnosti a začíná hrát na národnostní strunu. Založil Socialistickou stranu Srbska. Strana drtivě vyhrála první svobodné volby v prosinci 1990. Milošević se stává prezidentem Srbska. Miloševićova politika spočívala ve snaze udržet pohromadě Jugoslávii a více ji centralizovat. Po neúspěchu tohoto plánu je Miloševićovým cílem, aby všichni Srbové žijící na území Jugoslávie zůstali v jednom státě, Velkém Srbsku. Milošević se také vymezoval proti Západu. (Stevanovič 2003).

Další z hlavních postav byl Miloševićův chorvatský protějšek Franjo Tuđman. Tuđman byl bývalý generál JNA, v té době ještě zapálený komunist. Věnoval se také historiografii. V roce 1967 byl vyloučen ze Svazu komunistů a penzionován. Od té doby nastal v jeho názorech zásadní obrat. Stal se z něj nacionalista a vystupoval proti komunistickému režimu. Díky tomu se několikrát dostal do vězení. V roce 1990 založil stranu HDZ a byl zvolen prezidentem Chorvatska. Jeho politickým cílem bylo vytvoření nezávislého Chorvatska v co

možná největší velikosti. Uchyloval se k nacionální, antisrbské rétorice, zdůrazňoval katolickou víru. Měl velký vliv v bosensko-hercegovské odnoži HDZ (Matvejevič 2003).

Ačkoli byli Tudjman a Milošević spolu válčili v Chorvatsku, panoval mezi nimi konsenzus ohledně budoucnosti Bosny a Hercegoviny. V březnu 1991 se oba vůdci setkali v Karadjordževu a dohodli se na případném rozdělení Bosny a Hercegoviny. Z plánu na rozdělení nakonec sešlo, ale byla zjevná ochota obou rozbít Bosnu a Hercegovinu (Burg, Shoup 1999: 82).

3. Vypuknutí války

Ozbrojený konflikt v Bosně a Hercegovině byl poměrně komplikovaný. Každá národnost disponovala svými ozbrojenými silami, které bojovaly proti ostatním a v mnoha případech se uchýlovaly i k těžkým zločinům páchaným na civilistech z jiného etnika. Ještě ke všemu na území BaH také operovala JNA a Chorvatská armáda (HV). Proto na začátek popíšu nejdůležitější vojenské aktéry.

Bosenskosrbské jednotky vznikly mobilizací a vyzbrojením obyvatel už při vyhlášení Srbských autonomních oblastí. Tyto jednotky byly úzce spjaty s SDS a Karadžičem (Tesař 1999: 285). Na začátku války se bosenští Srbové mohli spolehnout na přímou podporu JNA. Ovšem 19. května 1992 byla JNA pod mezinárodním nátlakem donucena stáhnout se z území Bosny a Hercegoviny. Při odchodu zanechala těžké zbraně a také vojáky bosenskosrbského původu tvořící se Armádě Republiky srbské (VRS – Vojska republike srpske). V jejím čele stanul generál Ratko Mladič (Tesař 1999: 302). Muslimové vytvořili už na podzim 1991 jednotky Zelené barety. Ve stejné době vznikla Vlastenecká liga (PL), sestávala většinou z Muslimů a menšího počtu Chorvatů (Burg, Shoup 1999: 74). Z oddílů Vlastenecké ligy a oddílů Teritoriální obrany (TO) byla vytvořena Armáda republiky BaH (ABH) (Kasum 2007: 94). ABH byla spojena s SDA a jejím cílem bylo chránit muslimské obyvatelstvo a jednotnou BaH (Tesař 1999: 300). Chorvaté začali svoji armádu formovat už na podzim 1991 v západní Hercegovině. Nazývala se Chorvatská rada obrany (HVO) a byla pod kontrolou HDZ. Podporovala ji Chorvatská armáda (Tesař 1999: 286).

Hned od začátku války se ocitlo Sarajevo v srbském obklíčení. Humanitární krize v Sarajevu přiměla jednat Západ. Sarajevské letiště bylo předáno jednotkám UNPROFOR³. Obléhání a ostřelování Sarajeva přineslo Srbům velké nesympatie u světové veřejnosti i medií. Krvavé boje probíhaly i mimo Sarajevo. Chorvatské HVO a muslimská ABH spolupracovaly (Burg, Shoup 1999: 132–133).

Válkou velmi trpělo civilní obyvatelstvo. Nevinní lidé umírali, museli opouštět svoje domovy. Tisíce žen bylo systematicky znásilněno. Dokonce byly zřizovány internační tábory, kde byli v nelidských podmínkách drženi civilisté. První postavili Srbové v bosenské Krajině, ale později svoje tábory postavili i Muslimové a Chorvati (Hladký 2005: 272). Výjimečnou krutostí vynikaly především nacionalistické paravojenské jednotky. Jednou z „nejproslulejších“ srbských jednotek byli Tygři pod vedením Arkana-Željko Ražnjatoviče (Glenny 1993: 186). Na podzim roku 1992 dosáhli Srbové ofenzivou několika vítězství. Také obklíčili muslimské enklávy na východě země, kde se tísnilo tisíce převážně muslimských uprchlíků. Byly to Srebrenica, Čerska, Žepa a Goražde (Glenny 1993: 221).

4. Aktivita mezinárodního společenství

Válku se neúspěšně snažilo zastavit mezinárodní společenství. Jednání o Bosně probíhala v rámci Mezinárodní konference o Jugoslávii (střídavě v Londýně, Haagu a Ženevě). EU pro tento problém jmenovala svým vyjednavatelem Brita Davida Owena a OSN reprezentoval Američan Cyrus Vance (Hladký 2005: 273). USA se nechtěly v tomto konfliktu výrazně angažovat. Až snímky z internačních táborů v Bosně probudilo americkou veřejnost a ta vyvíjela tlak, aby USA pomohly konflikt ukončit. Evropané válku chápali jako vnitrostátní konflikt. Spojené státy naopak chápaly konflikt jako agresi Srbska proti dalšímu svrchovanému státu Bosně a Hercegovině. Role Chorvatska byla Američany dlouho přehlížena. Tento odlišný pohled USA a Evropy vyvolal neshody mezi Spojenými státy na jedné straně a Evropou a Mezinárodní konferencí o Jugoslávii na straně druhé (Glenny 1993: 222–223).

³ Mírovou misi UNPROFOR zřídila Rada bezpečnosti v únoru 1992 rezolucí 743, jako reakci na boje propuknuvší v Chorvatsku. Měla mandát k ochraně tzv. bezpečných zón OSN. Když se konflikt rozšířil do Bosny a Hercegoviny, její mandát byl rozšířen na obranu letiště v Sarajevu a ochranu humanitárních konvojů, dohlížení na dodržování bezletových zón a dočasných příměří. UNPROFOR měl také povinnost dohlížet na pět bezpečných zón, které RB vyhlásila kolem pěti bosenských měst. Použití síly směli vojáci jen v případě sebeobran. Počet vojáků OSN k březnu 1995 dosahoval počtu 38 599. Viz. webové stránky mise UNPROFOR, Dostupné na: http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprof_p.htm, 2.5. 2012.

4.1 Vance-Owenův plán

V lednu 1993 prezentovala dvojice diplomatů David Owen a Cyrus Vance projekt, který měl vést k ukončení války, známý jako plán Vance-Owen.⁴ Také předložili návrhy budoucího ústavního zřízení, plán pro příměří a demilitarizaci. Plán počítal s vytvořením deseti kantonů na území Bosny a Hercegoviny. Hranice kantonů braly v úvahu etnické, ekonomické a politicko-vojenské skutečnosti. Etnické složení kantonů bylo založeno na sčítání lidu z roku 1991. Tedy ještě před velkými přesuny obyvatel, které probíhaly za války (Burg, Shoup 1999: 219). Každé národnosti měly patřit tři kantony. Sarajevo mělo být spravováno všemi. Plán vyžadoval poměrně velké ústupky od bosenských Srbů, „dostali“ by méně rozvinuté oblasti a museli by vyklidit území dobytá VRS. Muslimům se nelíbila přílišná decentralizace země. Bosenští Chorvaté i Záhřeb byli naopak s tímto plánem velmi spokojeni (Glenny 1993: 225). Jednání o přijetí Vance-Owenova plánu trvala několik měsíců. Nakonec se k němu kladně vyjádřili Muslimové i Chorvaté. Srbové ho odmítli ve svém parlamentu i ve veřejném referendu. Ale zatímco politici jednali, válka pokračovala. Na jaře 1993 se proti sobě postavili dosavadní spojenci HVO a ABH. Muslimsko-chorvatské nepřátelství doprovázely také etnické čistky a masakry. V Mostaru, který nedávno obě armády společně ubránili před Srby, nyní mezi bývalými spojenci vypukly boje. Při nich byl zničen i symbol města, most postavený před více než 400 lety. Vypuknutí konfliktu mezi Chorvaty a Muslimy bylo také z části nechtěným důsledkem Vance-Owenova plánu. Každá ze stran totiž chtěla etnicky vyčistit území, které jí přiděloval mírový plán (Hladký 2005: 274).

4. 2. Owen-Stoltenbergův plán

Po rozchodu Chorvatů a Muslimů, chorvatský předák Boban začal politicky spolupracovat s Karadžičem, jelikož jejich zájmy se nepřekrývaly tolik jako v případě Muslimů. V červnu dokonce společně na ženevské mírové konferenci představili plán na rozdělení Bosny a Hercegoviny do tří národnostních států spojených v konfederaci. Takový plán byl nepřijatelný pro muslimské představitele, jelikož by to v podstatě znamenalo rozbití BaH a bylo vysoce pravděpodobné, že se chorvatský respektive srbský státní útvar odtrhne a připojí k Chorvatsku a Srbsku. Svůj ostrý nesouhlas Itzebegovič projevil bojkotem jednání. I přes tuto situaci

⁴ Viz Přílohy mapa 2.

vyjednaváči David Owen a norský diplomat Thorvald Stoltenberg, který nahradil Cyruse Vance, prezentovali mírový plán⁵ podobný chorvatsko-srbskému návrhu (Tesař 1999: 313).

S postojem Itzebegoviče nesouhlasil jeden z členů Prezidia BaH, Fikret Abdič. Abdič chtěl uzavřít mír a dohodnout se se Srby i Chorvaty. Ostrý spor mezi Itzebegovičem a Abdičem vyvrcholil vyhlášením Autonomní oblasti Západní Bosna s centrem ve Veliké Kladuši v tzv. Bihačské kapse, kde měl Abdič jako politik významný vliv. Itzebegovič proti Abdičovým vzbouřencům poslal 5. sbor ABH. Tím se válka v BaH ještě více zkomplikovala (Tesař 1999: 317–318).

28. srpna Chorvaté oficiálně vyhlásili Chorvatskou republiku Herceg-Bosna. Jejím prezidentem se stal Mate Boban (Hladký 2005: 276). Podle plánu mělo Muslimům připadnout 30% území, Srbům 54% a 16% Chorvatům. 27. září se k plánu měl vyjádřit Bosenský sněm. Muslimové se rozhodli plán odmítnout (Burg, Shoup 1999: 280–283). Muslimské shromáždění, které proběhlo 26. a 27. září, si také odhlasovalo nový název pro muslimskou komunitu. Muslimové se od této doby začali nazývat již zastaralým názvem „Bosňáci (Bošnjaci)“. Tento krok měl i politický záměr. Pojem „Muslimové“ totiž ve světě vyvolával spojení s islámským fundamentalismem. Název „Bosňáci“ měl zároveň vyjadřovat sounáležitost obyvatel se zemí Bosna (Hladký 2005: 278).

4.3. Zapojení Spojených států

Od roku 1994 se v konfliktu začaly více angažovat USA. 5. února 1994 na tržišti Markala vybuchlo několik dělostřeleckých granátů. Zahynulo mnoho civilistů. Z útoku byli obviněni Srbové.⁶ Západ volal po okamžitém ukončení obléhání Sarajeva. NATO dalo Srbům desetidenní ultimátum, aby vyklidily pozice kolem Sarajeva a odevzdalo těžké zbraně jednotkám UNPROFOR. Ruský diplomat Vitalij Čurkin přesvědčil Karadžiće, aby ultimátum splnil. Za podmínky, že se do vyklizeného území stáhnou a budou dohlížet na příměří ruské jednotky působící v UNPROFOR. Ultimátum nakonec bylo dodrženo (Burg, Shoup 1999: 145, 288).

⁵ Viz Přílohy mapa 3.

⁶ Britští a francouzští specialisté krátce po útoku usoudili, že granáty nemohly být vypáleny ze srbských pozic. Američané údajně získali důkazy, že šlo o akci tajných služeb sarajevské vlády. Oficiální vyšetřování viníka nenašlo (Hladký 2005: 282).

Prvotní cíl americké politiky bylo znovuobnovení chorvatsko-bosňácké spolupráce. USA tlačily na Chorvatsko, aby pomohlo realizování příměří. Tento přístup přinesl ovoce 1. března. Delegace Chorvatů a Bosňáků podepsali ve Washingtonu dohodu o vytvoření chorvatsko-bosňácké Federace BaH, která mohla být konfederativně spojena s Chorvatskem (Tesař 1999: 318–319). Byla vytvořena vláda i parlament Federace BaH. Ovšem navenek stále Bosnu zastupoval Itzebegovič. Bosenští Chorvaté a Bosňáci, i po podepsání mírových dohod k sobě chovali nedůvěru. Politická i vojenská spolupráce se formovala pomalu. Mostar byl jedním ze sporných bodů. Nakonec se obě strany dohodly na jeho správě Evropskou unií (Tesař 1999: 319–320).

Po smíření Bosňáků a Chorvatů bylo na řadě také přesvědčit k míru Srby. Nedostatečné výsledky ICFY byly příčinou vzniku tzv. kontaktní skupiny. Do ní patřily Spojené státy, Rusko, Francie, Velká Británie a Německo. Kontaktní skupina prosazovala plán, v němž Federace BaH bude zabírat 51% území a Republika srbská 49%. Srbové s navrženou mapou nesouhlasili. Tím se diplomatická aktivita kontaktní skupiny vyčerpala (Burg, Shoup 1999: 300–307). Na scénu tedy přišel vyjednaváč OSN Jasuši Akaši. Se zprostředkovatelem Jimmym Carterem dosáhli podepsání alespoň čtyřměsíčního příměří na konci roku 1994 (Tesař 1999: 323).

Vyhlídky na udržení míru i po skončení dohodnutého příměří se brzo rozplynuly. Válčící strany využily příměří k nabrání sil a přípravě k dalším bojům. V dubnu 1995 tedy opět vypukly boje v plné intenzitě. Bosenští Srbové se rozhodli dobýt východobosenské enklávy: Srebrenici, Župu a Goražde. Tyto enklávy vyhlásila OSN jako bezpečné zóny a jejich obyvatelstvo tvořené z velké části uprchlíky měly chránit jednotky UNPROFOR (Burg, Shoup 1999: 324). Srbové se do Srebrenice dostali i přes přítomnost vojáků OSN. Ve Srebrenici se stal zřejmě nejhorší zločin celé války. Srbové pod vedením generála Ratka Mladiče hromadně povraždili tisíce Bosňáků, jednotky UNPROFOR se nezmohly na odpor. Nejčastěji se spekuluje o osmi tisících obětí. Poté se Srbům ještě podařilo obsadit Žepu. Západ byl nyní odhodlán ochránit poslední bezpečnou zónu ve východní Bosně Goražde (Pirjevec 2006).

Mezitím se spojily síly Chorvatů a Bosňáků. Chorvaté zlikvidovali armádu chorvatských Srbů v Krajíně a obsadili Knin. To vyvolalo útěk chorvatských Srbů na území Bosny. Spojené bosensko-chorvatské jednotky si připsaly územní zisky na úkor Srbů. Americká vláda zmocnila vyjednáváním v Bosně Richarda Holbrooka. Ten se při jednání vyznačoval tvrdostí

a snahou dosáhnout dohody v každém případě. Prosazoval dřívější plán kontaktní skupiny na rozdělení území v poměru 51:49 a zachování jednotné Bosny a Hercegoviny skládající se z dvou entit (Burg, Shoup: 331–334).

28. srpna na tržiště Markala opět dopadly dělostřelecké granáty vypálené ze srbských pozic. Vzápětí NATO letecky bombardovalo srbské vojenské cíle za souhlasu Generálního tajemníka OSN. Útok na vojenské objekty a ukázka síly, kterou NATO disponuje, zároveň pomohlo Holbrookovi při vyjednávání s bosenskými Srby (Findlay 2002: 259–262). Tato chvíle byla příhodná pro dohodnutí míru. Bosenští Srbové byli ochotnější jednat, když ztráceli na vojenském poli. 26. září bylo válčícími stranami dosaženo dohody o rámci ústavního uspořádání BaH. 5. října již bylo za pomoci Richarda Holbrooka uzavřeno všeobecné příměří s oficiální platností 12. října.

5. Daytonská dohoda

1. listopadu se sešly delegace Srbů, Chorvatů a Bosňáků na základně v americkém Daytonu, kde jednaly o realizaci mírového plánu. Konference trvala do 21. listopadu. Bosenské Srby zastupoval S. Milošević, bosenské Chorvaty F. Tudjman, zástupcem BaH byl A. Itzebegović (Tesař 1999: 327). Jednání režírovali američtí diplomaté. Mluvílo se o tom, že Američané využívali silného psychologického a politického tlaku. Při jednání se několikrát měnily mapy rozdělení území mezi jednotlivé entity. Nejspornějším bodem se stal koridor u města Brčko. Zainteresované strany se rozhodly podepsat Daytonskou dohodu s tím, že o Brčku rozhodne mezinárodní arbitráž. Díky tomu bylo 21. listopadu 1995 oznámeno parafování Všeobecné rámcové dohody o míru v Bosně a Hercegovině. Podpisem byla definitivně stvrzena 14. září v Paříži. Podle dohody měly jednotky OSN ze země odejít a nahradit je vojáci IFOR pod velením NATO. V prosinci 1995 vznikla Rada pro naplnění mírové smlouvy (PIC), její Řídící výbor (SB PIC)⁷ v čele s Vysokým představitelem mezinárodního společenství pro Bosnu a Hercegovinu (OHR). Tuto funkci jako první zastával Švéd Carl Bildt (Hladký 289–290). Jednou z nejdůležitějších částí Daytonské dohody je dílčí smlouva o ústavě. Stanovuje rozdělení BaH na Federaci BaH (51% území) a Republiku srbskou (49% území). Určuje vztahy mezi institucemi entit a celého státu a způsob jejich obsazování všemi národy. Většina Sarajeva dostala pod správu FBaH. Smlouva byla kompromisem, aby se ani jeden z aktérů

⁷ Řídící výbor PIC zahrnuje USA, Rusko, Francii, Německo, Japonsko, Kanadu, Itálii, Evropskou komisi a Turecko jako reprezentanta islámského světa (Chandler 2002: 56).

necítil jako poražený ale ani jako vítěz. „*Daytonská dohoda byla dokumentem vnitřně velice komplikovaným a rozporným. Snažila se udržet jednotný stát a zároveň souhlasila s jeho vnitřním politickým rozdělením.*“ (Hladký 2005: 292).

Dayton ukázal, že mnohostranné vyjednávání praktikované OSN či EU, nepřináší potřebné výsledky bez silné politické vůle, které byly schopny jen Spojené státy (Pirjevec 2006). Válka v Bosně a Hercegovině si podle nejnovějšího výzkumu vyžádala na 98 000 obětí.⁸ Zhruba milion obyvatel bylo nuceno opustit své domovy a přibližně stejný počet lidí z BaH odešlo do zahraničí.⁹

Při řešení konfliktu v Bosně se dá mluvit o selhání Evropy. Především orgány EU zaspaly při rozpadu Jugoslávie. Nějaký výraznější posun byl zaznamenán až při větší angažovanosti Spojených států. Masakr v Srebrenici ukázal na slabiny mírových jednotek OSN. Vojenskou angažovanost Západu plnilo hlavně NATO pomocí leteckých útoků, ve spolupráci s OSN. Co se týče jednotlivých stran v konfliktech doprovázejících rozpad Jugoslávie a jejich mezinárodní podpory, západoevropské země spíše podporovaly Chorvaty na diplomatickém poli, Srbové se mohli opírat o Rusko a v EU o Řecko. Bosenští muslimové byli podporováni z islámských zemí, nejvíce z Íránu a Saudské Arábie. Američané se netajili paradoxně sympatiemi k Bosňákům, naproti tomu v jejich očích strůjci všeho zla byli Srbové.

⁸ Viz Research and Documentation Center, dostupné na: http://www.norveska.ba/ARKIV/Ongoing_Projects/6CFD9857_BDFA_402B_8CF2_45E9803E08B5/, 2.5.2012.

⁹ Podle statistik UNHCR, dostupné na: <http://www.unhcr.org/414ad5707.html>, 2.5.2012.

IV. Politický systém po roce 1995

1. Konsensuální demokracie

Ladislav Cabada (2004: 245) uvádí, že „základní myšlenkou ústavy byla snaha o vytvoření „dokonalé“ konsensuální demokracie...“ Proto stručně přiblížím, co to vůbec konsensuální demokracie je.

Teorii konsensuální demokracie vytvořil jako protipól tzv. westminsterské demokracie nizozemský politolog Arend Lijphart, kterou poprvé publikoval v roce 1984. Ve své práci *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries* z roku 1999 představil konečnou verzi této teorie. Předchůdkyní konsensuální demokracie byla konsociační demokracie. Pojem konsociační demokracie Lijphart použil už v 60. letech. Konsociační demokracii vytvořil podle států, které jsou nábožensky, etnicky nebo jinak výrazně rozděleny. Jejím základem je ochota vyhnout se konfliktům a najít kompromisní řešení. Je pro ni důležitá snaha politických elit o spolupráci. Z ní vycházející konsensuální demokracie je založena na dvou dimenzích, stranicko-exekutivní a federálně unitární. Snaží se potlačit složení společnosti a posílit důraz na politické instituce. Předobrazem konsensuální demokracie jsou Švýcarsko a Belgie (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 69–72). Znaky konsensuální demokracie jsou uvedeny v tabulce:

	Institucionální rysy	Konsensuální model
1.	Exekutiva	Sdílení moci v širokých stranických koalicích
2.	Vztahy exekutivy a legislativy	Rovnováha mezi exekutivou a legislativou
3.	Stranický systém	Multipartismus
4.	Volební systém	Poměrný volební systém
5.	Systém zájmových skupin	Korporativistický systém zájmových skupin
6.	Teritoriální uspořádání moci	Federální a decentralizovaný stát
7.	Podoba legislativní moci	Rozdělení legislativní moci mezi dvě stejně silné komory parlamentu (symetrický bikameralismus)
8.	Snadnost změnitelnosti ústavy	Rigidita ústavy

9.	Soudní kontrola ústavnosti	Ústavnost kontrolovaná ústavním soudem
10.	Pozice centrální banky	Nezávislost centrální banky na exekutivě

Zdroj: Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 71.

2. Ústavní uspořádání

Ústava Bosny a Hercegoviny¹⁰ je výsledkem mírových jednání a mnoha kompromisů. Tato Ústava je klasickým příkladem oktrojované ústavy, která nevzešla od občanů ani od jejich volených zástupců, ale pochází od zahraničních mírotvorců. Její primárním úkolem je dosažení a upevnění míru. Politický systém je komplikovaný, jelikož kromě celobosenského používá svůj vlastní politický systém ještě každá z jednotek.¹¹ Systém je nastaven tak, aby žádná z entit nemohla být přehlasována či donucena k aplikování zákonů, s nimiž nesouhlasí nebo ohrožuje její národní bezpečnost. Ve státních orgánech je praktikováno paritní zastoupení. Ústava Bosny a Hercegoviny je zanesena ve čtvrtém dodatku Daytonské smlouvy. Bosnu a Hercegovinu definuje jako demokratický stát tří konstitutivních národů – Bosňáků, Srbů a Chorvatů. Stát tvoří dvě jednotky, Federace BaH a Republika srbská. Stanovuje dvoukomorový parlament, který tvoří Sněmovna reprezentantů a Sněmovnu národů, tříčlenné Předsednictvo, Radu ministrů, Ústavní soud a Centrální banku. V politickém systému BaH má velký vliv mezinárodní společenství prostřednictvím Úřadu vysokého představitele (OHR). Ten disponuje nebývale širokými pravomocemi (Dukanovič 2006). Kompetence jednotek jsou velmi rozsáhlé. Jednotky nechtějí své kompetence přenést na celostátní orgány a i další faktory ukazují na nedůvěru k celostátním institucím. Ladislav Cabada dokonce uvádí, že je Bosna a Hercegovina spíše konfederací než federací (Cabada 2007: 95).

2.1. Celobosenské orgány

Celostátní orgány mají velmi omezené pravomoci. Širšími kompetencemi disponují jednotky. Mezi nejdůležitější pravomoci společných orgánů jsou: zahraniční politika a obchod, celní, měnová a obranná politika, dohled nad dodržováním práva (Prtina, Stýskalíková 2005: 110).

¹⁰ Text Ústavy dostupný na: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_engl.pdf, 2.5.2012.

¹¹ Přílohy: Schéma politického systému BaH

Předsednictvo BaH představuje kolektivní hlavu státu. Je to exekutivní orgán složený ze tří členů. Dva z nich jsou voleni občany Federace BaH (Bosňák a Chorvat) a jeden zástupce je z Republiky srbské (Srb).¹² Po osmi měsících se tyto tři politici střídají ve funkci předsedy Předsednictva (prezidenta). Funkční období Předsednictva je dlouhé čtyři roky. Jeho hlavní pravomoci jsou v zahraniční politice, jmenuje předsedu Rady ministrů a realizuje některá usnesení parlamentu. Předsednictvo určuje zahraniční politiku, jmenuje velvyslance a zastupuje BaH v mezinárodních organizacích (Cabada 2004: 247–248). Zde vzniká problém v tom, že obyvatelé BaH, kteří nejsou členy jednoho ze tří konstitutivních národů, nemají stejné postavení jako ostatní, jelikož při volbě se musí přihlásit k jednomu konstitutivnímu národu (Cabada 2007: 97). Stejným případem je i Sněmovna národů. Někteří autoři se k Předsednictvu staví negativně, jelikož kolektivní hlava státu je přežitek z období Jugoslávie. Navrhují, aby mu náleželi pouze ceremoniální povinnosti. Zatímco by došlo k posílení role předsedy Rady ministrů. Například i tím, že na mezinárodní jednání by byl zván právě premiér místo předsedajícího Předsednictva (O'Brien, Nystuen 2006).

Rada ministrů je druhým celostátním orgánem exekutivy čili vládou. Je to minimální orgán s omezenými pravomocemi. Provádí politiku Parlamentního shromáždění. Její pravomoci zahrnují oblasti zahraniční, monetární, celní politiky, financování celostátních institucí či otázku uprchlíků. V jejím čele stojí předseda jmenovaný Předsednictvem a schválený parlamentem. Předseda vlády jmenuje ministry a ti musí být schváleni Poslaneckou sněmovnou. Počet ministrů závisí na uvážení předsedy vlády. Podle Ústavy musí jen jmenovat ministra zahraničí a ministra zahraničního obchodu, kteří by měli být zástupci ostatních národností než je předseda. Rada ministrů rezignuje v případě, že obě komory parlamentu jí vysloví nedůvěru (Cabada 2004: 248). Současnou vládu tvoří devět ministerstev.¹³

Zákonodárnou moc reprezentuje Parlamentní shromáždění. Je složeno ze dvou komor – Sněmovny národů a Sněmovny reprezentantů. Parlament BaH je případem symetrického bikameralismu. To znamená, že jedna komora nemůže přehlasovat druhou. Změna Ústavy vyžaduje podporu dvou třetin členů Sněmovny reprezentantů.

Dolní komora parlamentu je Sněmovna reprezentantů. Zasedá v ní 42 členů s volebním mandátem na čtyři roky. Z Federace Bosny a Hercegoviny je delegováno 28 poslanců, z toho

¹² Komplettní volební zákon je dostupný na: http://www.izbori.ba/documents/ENG/Law/BH_Election_Law.pdf

¹³ <http://www.vijeceministara.gov.ba/ministarstva/>, 2.5.2012.

21 poslanců je voleno v pěti vícemandátových obvodech a 7 mandátů je kompenzačních. Z Republiky srbské je voleno 14 poslanců, přičemž 9 pochází ze tří vícemandátových obvodů a 5 je kompenzačních. Kompenzační mandáty jsou rozdělovány stranám a koalicím (nikoliv nezávislým kandidátům) na základě Saint-Laguëova systému volebního dělitele. Ve vedoucích funkcích Sněmovny jsou zastoupeny všechny národy. Sněmovna rozhoduje o návrzích zákonů prostou většinou, která ale musí obsahovat alespoň třetinu hlasů každého konstitutivního národa (Hloušek 2001).

Sněmovna národů plní funkci horní komory. Zasedají v ní delegáti zastupující tři konstitutivní národy. Sněmovna národů má 15 členů, přičemž každá národnost má pět zástupců. 10 delegátů volí Sněmovna lidu Federace BaH a 5 srbských zástupců je voleno Národním shromážděním Republiky srbské. Zástupci jednotlivých národů mohou zablockovat přijetí kteréhokoliv zákona, který podle nich ohrožuje životní zájmy jejich národa. O takovém návrhu zákona poté rozhodne Ústavní soud BaH (Hricová 2008: 287–288).

Schvalování zákona v bosenkohercegovském parlamentu je poněkud těžkopádné. Většina potřebná ke schválení zákona musí v obou komorách parlamentu obsahovat alespoň jednu třetinu zákonodárců z každé entity. Z toho vyplývá, že kterákoli entita může blokovat schvalovací proces (Cabada 2004: 250).

Soudní moc s federální působností reprezentuje Ústavní soud BaH. Tvoří ho 9 členů, přičemž zajímavostí je jeho mezinárodní složení. Z Federace BaH jsou jmenováni čtyři soudci (dva Bosňáci a dva Chorvati) a dva soudci z Republiky srbské. Zbýlé tři soudce určuje prezident Evropského soudu pro lidská práva po poradě s Předsednictvem BaH. Tito tři zahraniční členové Ústavního soudu BaH nesmí být občany Bosny a Hercegoviny a zároveň ani občany některého sousedního státu. Mandát soudců je omezen věkem do 70 let. Po jeho dosáhnutí soudce ve funkci končí.

Ústavní soud řeší spory mezi federálními jednotkami i mezi jednotkou a celostátními institucemi. Také rozhoduje o ústavnosti zákonů a rozhodnutí jiných soudů. Jeho rozhodnutí jsou konečná a závazná. K přijetí rozhodnutí je třeba prostá většina soudců (Cabada 2004: 251).

2.2. Federace Bosny a Hercegoviny

Nesmíme zapomenout, že Federace Bosny a Hercegoviny vznikla ještě za války, jako základní stavební kámen budoucí mírové dohody. Jejím architektem je především americká vláda. Proto na ní má spolu s OHR určitý vliv (Chandler 2000: 72). Bosňácko-chorvatská federace je postavena na stejném modelu etnické rovnováhy jako stát BaH. Zaručuje rovnoměrné zastoupení etnik a ochranu jejich životních zájmů. Je založena nepochybně na decentralizaci moci a demokracii konsensuálního typu (Bose 2002: 87).

Federace BaH se skládá z deseti kantonů¹⁴, které mají poměrně velké pravomoci. V pěti početně dominují Bosňáci, tři jsou většinově chorvatské a dva jsou smíšené (Cabada 2007: 97). Každý kanton má své zákonodárné těleso, vládu a prezidenta. I v kantonech spolu soupeří bosňáčtí a chorvatští politici. Nejnižší správní jednotkou je opština. Opština má svoji radu a starostu (Cabada 2004: 252).

V čele Federace Bosny a Hercegoviny stojí prezident a dva viceprezidenti. Na těchto postech jsou zastoupeny všechny tři konstitutivní národy BaH. Funkce prezidenta je především reprezentační. Prezident a viceprezidenti jsou voleni nepřímo parlamentem FBaH na čtyřleté funkční období. Prezident jmenuje předsedu vlády, poté ho musí schválit dolní komora parlamentu (Kasum 2006). Vládu FBaH tvoří 16 ministerstev. Podle Ústavy musí být nejméně 15 % ministrů příslušníky každého konstitutivního národa. Rozdělení ministerstev mezi národy je v poměru: 8 Bosňáků, 5 Chorvatů, 3 Srbové. Předseda vlády má dva zástupce a opět jsou zastoupeny všechny tři národy. Vláda může být odvolána prezidentem se souhlasem viceprezidentů nebo většinou zákonodárců v obou komorách parlamentu (Hricová 2008: 289).

Parlament FBaH je tvořen dvěma komorami. Sněmovnou reprezentantů, kde zasedá 98 poslanců. Druhou komorou je Sněmovna lidu, kde dohromady zasedá 58 členů, přičemž každý konstitutivní národ BaH zastupuje 17 delegátů a 7 míst je vyčleněno pro ostatní (Kasum 2006). Hranicí pro vstup do Sněmovny reprezentantů je pro politické strany zisk 5% hlasů ve volbách. Obě komory mají svého předsedu a jeho zástupce. Je opět dodržen systém: když je předsedou Bosňák, zástupce je Chorvat a naopak. V obou komorách je třeba pro přijetí návrhu obvykle většina zákonodárců. Delegáty do Sněmovny lidu volí kantonální

¹⁴ Kantony FBaH: Sarajevo, Bosansko-podrinjski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Unsko-sanski, Livanjski, Zapadohercegovački, Posavski, Srednjobosanski, Hercegovačko-neretvenski.

parlamenty ze svých řad. Počet a národnost delegátů z jednoho kantonu závisí na jeho počtu obyvatel a na etnickém složení obyvatelstva. Ve Sněmovně lidu je také možnost zablokovat jakýkoli návrh z důvodu ohrožení životních zájmů národa (Bose 2002: 80–81, Hricová 2008: 290). Federace BaH má i svůj Ústavní soud, Nejvyšší soud a Soud pro lidská práva. Podle Ústavy parlament jmenuje také tři ombudsmany, každý zastupuje jeden národ (Hricová 2008: 291).

2.3. Republika srbská

Republika srbská, druhá jednotka Bosny a Hercegoviny, je oproti Federaci BaH podstatně centralizovanější. Mezi opštinami a republikovými orgány není žádný správní mezistupeň. Ústava opět zaručuje rovné zastoupení tří konstitutivních národů.

Výkonnou moc vykonává prezident a vláda. Aby byla zajištěna účast všech konstitutivních národů BaH, opět vedle prezidenta (Srb) působí i dva viceprezidenti z řad Chorvatů a Bosňáků. Prezident a viceprezidenti jsou voleni občany na dobu čtyř let. K funkci prezidenta patří navrhování předsedy vlády, ústavních soudců, vyhlášení zákonů přijatých Národním shromážděním. Rozhoduje v oblasti bezpečnostní politiky a je vrchním velitelem ozbrojených sil. Vystupuje na mezinárodní scéně jako reprezentant RS. Některé jeho funkce vykonávají viceprezidenti.

Premiér, nominovaný prezidentem, sestavuje vládu, která musí získat důvěru většiny členů Národního shromáždění. Národní shromáždění může vyslovit nedůvěru vládě prostou většinou (Hricová 2008: 293). Vláda RS má 16 ministrů, přičemž rozdělení mezi národy je následující: 8 ministerstev mají Srbové, 5 Bosňáci a 3 Chorvati. Místopředsedové vlády jsou jiné národnosti než předseda (Kasum 2006).

Zákonodárnou moc má na starosti dvoukomorový parlament. Dolní komorou je Národní shromáždění. V Národním shromáždění zasedá 83 poslanců s čtyřletým mandátem. Minimální počet zákonodárců z každého konstitutivního národa je stanoven na čtyři. Národní shromáždění přijímá zákony, schvaluje rozpočet RS, vyhláší referenda a volby, kontroluje vládu i další orgány. Ve většině případů rozhoduje prostou většinou. Horní komoru představuje Rada lidu. Ta vznikla až rozhodnutím Ústavního soudu BaH. V Radě lidu zasedá minimálně devět zástupců každého konstitutivního národa a čtyři z ostatních obyvatel RS.

Konstitutivní národy zastupuje vždy stejný počet zástupců. Členy Rady lidu vybírá Národní shromáždění na dobu čtyř let. Zákon přijatý Národním shromážděním jde do Rady lidu, kde musí být schválen 2/3 většinou. Pokud Rada lidu zákon neschválí, zástupci obou komor spolu jednají a snaží se dosáhnout konsenzu o znění zákona.

V politickém systému RS funguje i Senát. Má 55 senátorů jmenovaných prezidentem, který i řídí jeho jednání. Senát má funkci poradního orgánu. Republika srbská má také svůj Ústavní soud. Hlavním městem RS je Banja Luka (Hricová 2008: 294–295).

2.4. Distrikt Brčko

Zvláštní postavení v rámci Bosny a Hercegoviny má Distrikt Brčko. Jak už jsem zmínil v kapitole o daytonské mírové dohodě (str. 19), o osudu tohoto města na severovýchodě Bosny a jeho okolí měla rozhodnout mezinárodní arbitráž. Do té doby spadalo Brčko pod správu bosenských Srbů, jelikož tento koridor jako jediný zajišťoval propojení východní a západní části Republiky srbské. Arbitráž o Brčku měla rozhodnout po roce od mírové dohody. Ovšem celý proces se o několik let prodloužil. Pro dohled nad distriktem byl vytvořen úřad mezinárodního dohláze, je obdobou Vysokého představitele. Funkci supervizora jako první zastával Robert Farrand jehož jmenoval právě Vysoký představitel (Chandler 2000: 84).

Přístup k Brčku odrážel celkovou strategii mezinárodního společenství k uspořádání multietnického státu. Distrikt Brčko byl v podstatě ovládan mezinárodním společenstvím. To se ukázalo například při lokálních volbách v září 1997. Volby organizovala OSCE. Z komunálních voleb vzešla srbská většina. Dohláze Farrand ale vydal nařízení o multietnickém rozdělení administrativy. Tím prakticky anuloval výsledky voleb, jelikož vítězná strana nemohla rozhodovat o politických otázkách a rozdělení funkcí. Mezinárodní dohláze drží v rukou obrovské pravomoci a spolupráce mezi stranami je iniciována zvenčí. Volení zástupci mají malý vliv na tvorbu politik (Chandler 2000: 86).

Mezinárodní arbitráž definitivně rozhodla v březnu 1999. Podle tohoto rozhodnutí Brčko patří jak Republice srbské, tak i Federaci BaH. Zároveň ale Distrikt Brčko získal vlastní samosprávu. Má svoje zákonodárné těleso, kde jsou opět reprezentovány všechny bosensko-hercegovské národy, přičemž na vše dohláze mezinárodní dohláze.

V. Mezinárodní vliv

Mezinárodní společenství zprostředkovalo mír a účastní se i na poválečné obnově. Původním záměrem bylo stabilizovat mír, pomoci vytvořit instituce na základě Daytonské smlouvy a demokratizace Bosny a Hercegoviny. To se ovšem nedařilo tak rychle, jak se očekávalo. Z toho důvodu docházelo k prodlužování mandátu například mezinárodních silových složek. Mezinárodní správu vykonává Úřad Vysokého představitele. Jeho činnost ani po šestnácti letech od konce války nebyla ukončena. Proto se někdy ve spojení s Bosnou a Hercegovinou mluví v souvislosti o mezinárodním protektorátu (např. Cabada 2005).

1. Úřad vysokého představitele

Úřad vysokého představitele mezinárodního společenství pro Bosnu a Hercegovinu (OHR) byl zřízen Radou pro implementaci míru (PIC), která měla dohlížet na plnění Daytonské dohody. OHR má plnit úlohu exekutivního orgánu PIC. Úřad Vysokého představitele je zakotven v anexu 10 Daytonské mírové dohody. Mandát a účast Vysokého představitele v politickém životě Bosny a Hercegoviny se měnil postupem času podle okolností a požadavků Rady (PIC). Na počátku mírového procesu OHR předsedal společným orgánům, kde se scházeli dříve válčící strany. Celostátní instituce i instituce jednotlivých entit dohodnuté v Daytonu byly vytvořeny po zářijových volbách 1996. OHR měl za úkol zajistit efektivní a zodpovědné fungování těchto institucí.¹⁵

Aby byla v bosensko-hercegovském politickém systému přijata nějaká rozhodnutí, je nutné dosáhnout mezi všemi národy k názorovému konsenzu. To se v letech 1996 až 1997 nedělo, jelikož někteří političtí představitelé legislativní procesy bojkotovali. To ohrožovalo naplnění mírových dohod a znemožňovalo pokrok v BaH. Proto PIC na své konferenci konané v prosinci 1997 v německém Bonnu rozhodla znatelně zvětšit pravomoci OHR. Tzv. *Bonn powers* Vysokému představiteli umožňují odvolat jakéhokoli úředníka státní správy či samosprávy, členy vlády či Předsednictva v případě, kdy brání naplnění obsahu mírových dohod. Také může sankcionovat i zakázat jakoukoli politickou stranu. Vysoký představitel dostal i legislativní pravomoci. V případě, že se státním orgánům nedaří schválit důležité

¹⁵ http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=38612, 2.5.2012.

zákony, Vysoký představitel může legislativní proces obejít a svým rozhodnutím je uvést do života (Hladký 2005: 301).

Těchto legislativních kompetencí využil například druhý vysoký komisař Carlos Westendorp (1997–1999) k schválení státních symbolů BaH, podoby cestovních dokladů či společné měny tj. konvertibilní marky (Kasum 2006). Za Westendorpova úřadování byla uvedena v život Centrální banka, což byl základ všech ekonomických reforem. Westendorp také výrazně využíval možnosti odvolání jakýchkoliv bosensko-hercegovských politiků. Během svého dvouletého funkčního období zbavil funkce na 16 vysoce postavených, řádně zvolených úředníků. Nejvýznamnějším z nich byl prezident Republiky srbské, Nikola Poplašen. Byl zbaven úřadu v březnu 1999 kvůli ignoraci celostátních institucí a mezinárodního společenství (Chandler 2000: 201).

Těchto pravomocí Vysokého představitele se nezdíral ani Westendorpův nástupce v úřadu, Rakušan Wolfgang Petritsch (1999–2002). V listopadu 1999 odvolal 22 zvolených politiků, ať už na místní, regionální nebo celostátní úrovni (Chandler 2000: 202). V roce 2000 zažila Bosna a Hercegovina politickou krizi. Bosenská HDZ vyzývala k revizi Daytonu a vytvoření třetí chorvatské entity, v podstatě se jednalo o znovuvzkříšení Herceg-Bosny fungující za války. K této otázce uspořádala mezi Chorvaty ilegálně referendum. Zúčastnilo se ho 71 % chorvatských voličů a 99 % z nich se vyjádřilo pro návrhy HDZ (Bose 2002: 21). Petritsch na takové nepřijatelné chování ohrožující dosavadní uspořádání BaH reagoval odvoláním chorvatského nacionalistického předáka Ante Jelaviče a sankcemi proti HDZ.

V letech 2002 až 2006 stál v čele OHR britský politik Paddy Ashdown. Ashdown praktikoval odlišnou politiku vůči bosensko-hercegovským stranám oproti jeho předchůdcům. Ti upřednostňovali jednání s umírněnými stranami. Ashdown se smířil s výsadním postavením tří nacionalistických stran HDZ, SDA, SDS a spolupracoval s nimi. Za jeho působení se podařilo prosadit několik reforem, což pomohlo k jednání o přistoupení Bosny a Hercegoviny k programu EU o stabilizaci a přidružení. Ashdown využil také *Bonn Powers*. A to v případě Dragana Čoviče, chorvatského člena Předsednictva BaH, který odmítal rezignovat, i když byl vyšetřován ze spáchání trestného činu.

Jeho nástupcem byl Němec Christian Schwarz-Schilling (2006–2007), který věřil, že je posledním Vysokým představitelem mezinárodního společenství v Bosně a Hercegovině (Kasum 2006). I přesto po něm tuto funkci zastával slovenský diplomat Miroslav Lajčák

(2007–2009). Lajčák dosáhl například reformy policie. Do té doby měla každá jednotka vlastní policii. Zasadil se také o změnu způsobu hlasování na úrovni centrální vlády, které by usnadnilo přijímání návrhů.¹⁶ V současné době tuto funkci zastává rakouský diplomat Valentin Inzko.

2. Účast mezinárodních vojenských a policejních sil

Jak už bylo uvedeno dříve, Daytonská dohoda zakotvila i vojenskou účast NATO v Bosně a Hercegovině. Jednalo se o jednotky IFOR (*Implementation Force*), které měly nahradit jednotky OSN UNPROFOR. Mandát IFOR trval od 20. prosince 1995 do 20. prosince 1996. Jejím cílem bylo zajistit mír v BaH a v případě potřeby vynutit vojenské plnění mírové smlouvy. Na rozdíl od UNPROFOR disponovaly jednotky IFOR těžkou technikou. V jednotkách IFOR sloužilo na 60 000 vojáků z 29 zemí.¹⁷ Podařilo se jim vytvořit 4 km širokou demilitarizovanou zónu mezi nepřátelými tábory, čímž vznikla hranice mezi Federací BaH a Republikou srbskou (Prtina, Stýskalíková 2005: 129). Proto byla mise IFOR podle plánu ukončena a nahradila ji mise SFOR (*Stabilisation Force*). Cílem SFOR byla stabilizace míru a zajištění celkové bezpečnosti ve státě. Mandát SFOR spadl pod kapitolu 7 Charty OSN (rezoluce RB 1088). Působilo v ní 32 000 vojáků. Původně měla mise SFOR mandát do 20. června 1998, ale později byl její mandát prodloužen až do roku 2004.¹⁸ Přítomnost jednotek NATO byla nezbytná a zabraňovala obnovení násilí. Přesto mise SFOR nebyla úspěšná ve všech ohledech. Nepodařilo se zadržet spoustu válečných zločinců. Zbraně zabavené po válce byly uskladněné pod dohledem těchto jednotek, ale i tak docházelo k jejich úniku na černý trh a dostávaly se do krizových oblastí v zahraničí (Prtina, Stýskalíková 2005: 130). NATO předalo vojenskou zodpovědnost za BaH Evropské unii. V prosinci 2004 misi SFOR nahradila mise EUFOR Althea čítající necelých 7000 vojáků složená z evropských zemí, především z členů EU (včetně vojáků z ČR). V únoru 2007 došlo ke snížení počtu vojáků na 1600.¹⁹ Vzhledem ke stále nestabilní situaci v Bosně a Hercegovině byl mandát mise prodloužen do 15. listopadu 2012.²⁰

¹⁶ <http://www.reuters.com/article/2007/09/28/us-bosnia-reform-agreement-idUSL2885192220070928>

¹⁷ http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_ifor.htm, 2.5.2012.

¹⁸ <http://www.nato.int/sfor/docu/d981116a.htm>, 2.5.2012.

¹⁹ http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13:eufor-history&catid=185:about-eufor&Itemid=133, 2.5.2012.

²⁰ <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10451.doc.htm>, 2.5.2012.

Ihned po podpisu mírové dohody OSN ustavila misi pro Bosnu a Hercegovinu UNMIBH (*United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina*). Byla vytvořena za účelem pomoci reformě policie, dohlížení na dodržování lidských práv a na práci silových složek. V rámci této mise fungovaly také mezinárodní policejní složky IPTF (*United Nations International Police Task Force*). Mandát UNMIBH vypršel na konci roku 2002.²¹ I tato oblast přešla pod správu Evropské unie. Od začátku roku 2003 působila v BaH Policejní mise EU (*European Union Police Mission, EUPM*). Podporuje boj s organizovaným zločinem, korupcí a transparentnost policie. Její mandát byl opakovaně prodlužován až do 31. prosince 2011.²²

3. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

V kapitole, kde se věnuji bosenské válce 1992–1995, je uvedeno, že docházelo k válečným zločinům a zločinům proti lidskosti. Tyto zločiny nezůstaly bez povšimnutí OSN. K potrestání viníků vznikl rezolucí 827 Rady bezpečnosti OSN v květnu 1993 Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY²³) se sídlem v Haagu. ICTY se zabývá zločiny spáchanými od 1. ledna 1991 na území celé bývalé Jugoslávie. Tudíž se může věnovat i událostem, které se odehrály v Kosovu do roku 1999. Tribunál je nadřazen domácím soudům. Státy jsou povinny stíhanou osobu tribunálu vydat.

Z počátku byl ICTY spíše neefektivní. Vlády Chorvatska a Srbska tribunálu obžalované nevydávaly. Další možností bylo zadržení obžalovaného mezinárodními jednotkami, ale ty také nevyvíjeli žádné větší úsilí při hledání těchto osob. Národní vlády jsou tedy nuceny vydávat obžalované pod diplomatickým nátlakem. V případě Chorvatska a Srbska se jedná o nátlak zemí EU, jelikož oba státy stojí o členství v Evropské unii (Hlaváček 2011: 166–171). V bosensko-hercegovské společnosti jednání soudních orgánů vyvolává rozladění. Dlouhou dobu se nepodařilo dohledat třeba Radovana Karadžiče a Ratka Mladiče. Ale před soudem naopak stanul i sám Slobodan Milošević (Hladký 2005: 308–309). Karadžič se přece jen před soud dostal v roce 2008.²⁴ Mladič byl dopaden poměrně nedávno v roce 2011 (Hlaváček 2011: 181). Celkově tribunál obvinil 161 osob, z toho 126 již bylo odsouzeno a 35 na rozsudek čeká.²⁵

²¹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmibh/mandate.html>, 2.5.2012.

²² <http://www.eupm.org/OurMandate.aspx>, 2.5.2012.

²³ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

²⁴ <http://aktualne.centrum.cz/analyzy-a-specialy/clanek.phtml?id=611687>, 2.5.2012.

²⁵ <http://icty.org/sections/TheCases/KeyFigures>, 2.5.2012.

VI. Stranický systém

V této kapitole se budu věnovat stranickému systému v Bosně a Hercegovině a jeho vývoji od Daytonské dohody. Zhodnotím výsledky parlamentních voleb na celostátní úrovni i na úrovni jednotek, které se uskutečnily v Bosně a Hercegovině od roku 1995 až do současnosti. Na začátku uvedu nejvýznamnější strany, které se účastní politické soutěže.

Stranický systém je multipartistického charakteru. Tomu napomáhá poměrný volební systém, který umožňuje v politické soutěži uspět širokému okruhu stran. Štěpení stranického systému je zřejmé podle dvou linií, etnické a entitní. Etnickou linii vymezují tři konstitutivní národy. Podle entit se politické strany mohou dělit na strany z Federace BaH a na strany z Republiky srbské. Toto rozdělení ale není jednoznačné, jelikož politické strany získávají hlasy i z druhé entity, i když ne v takové míře jako ve „své“ entitě. V Republice srbské mají výraznou podporu prosrbské strany. Ve Federaci BaH se systém dělí ještě na strany chorvatské a bosňácké. Většina politických stran ať již skrytě nebo otevřeně reprezentuje pouze zájmy jednoho ze tří národů. Nejvýraznější skutečně nadetnickou stranou je SDP (Hricová 2009: 102–103).

Stranický systém BaH je velmi široký. V celostátním parlamentu i parlamentech entit je velké množství stran, které mají jeden nebo dva mandáty. Vývoj systému ve Federaci BaH a v Republice srbské je rozdílný, například měřeno poměrem sil mezi hlavními etnickými stranami a jejich nejvýznamnějšími soupeři. Obecně ve Federaci BaH mají nadetnické strany větší podporu než v RS (Šedo 2006).

1. Nejvýznamnější politické strany

Strana demokratické akce (SDA)

Jedná se o bosňáckou stranu založenou na začátku 90. let Alijou Itzebegovičem (viz str. 8). Strana se snaží přeměnit z bosňácké na bosenskou a stát se přijatelnou volební možností i pro ostatní etnika. To se ovšem příliš nedaří a drtivou většinu jejích voličů tvoří bosňácké obyvatelstvo. Na přelomu tisíciletí ve straně proběhl určitý demokratizační proces a dokonce uznala existenci islámského radikalismu mezi Bosňáky. Ještě za války si vytvořila dobré

vztahy s islámskými zeměmi jako je Írán, Pákistán či Turecko (Prtina, Stýskalíková 2005: 115). Jelikož strana zastupuje zájmy Bosňáků, je v jejím zájmu udržet územní celistvost BaH a posilování celostátních institucí. V mezinárodních otázkách podporuje integraci do euroatlantických struktur (EU, NATO). Je dlouhodobě nejsilnější bosňáckou stranou, až na výjimku z voleb 2000 na celostátní úrovni (Šedo 2006). V SDA je patrné vnitřní štěpení a silný odkaz zakladatele Aliji Itzebegoviče (Hricové 2009: 103).

Chorvatské demokratické společenství Bosny a Hercegoviny (HDZ BaH)

Vznikla jako odnož chorvatské HDZ ještě před válkou. Jejím dílem byl útvar Herceg-Bosna. Strana se dlouhodobě netají přáním o revizi Daytonské dohody a změně Ústavy. Požaduje vytvoření třetí, chorvatské jednotky, jelikož pociťuje horší postavení Chorvatů v rámci Federace BaH. Občas se ze strany ozývají požadavky o připojení chorvatských částí k Chorvatsku (Prtina, Stýskalíková 2005: 116). V posledních letech se ale její aktivity i program zdají kompromisnější. Dodnes je pevně svázaná se svojí chorvatskou mateřskou stranou. Opírá se o voliče především na západě Bosny i Hercegoviny (Šedo 2006).

Srbská demokratická strana (SDS)

SDS je třetí ze spolku bosensko-hercegovských nacionalistických stran, které vznikly na začátku 90. let a leží na nich nezanedbatelná odpovědnost za válku. Hájí zájmy bosenských Srbů a dlouhou dobu byla nejsilnější stranou na území RS. I v postdaytonském období se prezentuje radikálně a proto je často ve sporu s Vysokým představitelem (Šedo 2006). Ani po válce se strana nijak nereformovala a nedistancovala od svého zakladatele Radovana Karadžiče. SDS bývá označována jako největší překážka demokratického rozvoje v BaH. Po změně politické situace v Srbsku se SDS vzdala cíle připojit Republiku srbskou k Srbsku a respektuje status quo v Bosně a Hercegovině (Prtina, Stýskalíková 2005: 117).

Strana pro Bosnu a Hercegovinu (SBiH)

Tato strana byla založena v roce 1996. Vznikla jako umírněný bosňácký politický subjekt. Dříve spolupracovala s SDA, ale nyní již působí jako nenacionální strana. Kritizuje nacionalismus, usiluje o kantonální rozdělení BaH a rovnoprávnost všech národů. I když se

snaží získat podporu napříč všemi etniky a její program má nadetnický charakter, její voliče tvoří především umírněné bosňácké obyvatelstvo větších měst (Šedo 2006).

Sociálně demokratická strana (SDP)

Sociální demokraté vznikli transformací z komunistické strany. Charakterizuje se jako multietnická strana, ale i přesto má malou podporu Srbů i Chorvatů (Šedo 2006). Dodnes se odkazuje na národněosvobozenecský boj a osobu Tita. Podporuje multikulturalismus, ochranu lidských práv, sociální jistoty a spolupráci se západními státy a organizacemi. Vymezuje se proti nacionálním stranám. Voličstvo získává především ve městech (Prtina, Stýskalíková 2005: 118).

Strana demokratického pokroku (PDP)

PDP byla založena relativně dlouho, až v roce 1999. Ve svém programu propojuje liberální prvky a populismus. Nezpochybnuje závěry Daytonské dohody a k systému BaH se vyjadřuje umírněně (Šedo 2006). Strana se dá označit jako srbská. Vyzývá k omezení pravomocí OHR a k většímu zapojení bosensko-hercegovských politiků při rozhodování o důležitých otázkách (Prtina, Stýskalíková 2005: 118)

Svaz nezávislých sociálních demokratů (SNSD)

Jeho vznik se datuje do roku 1996. Zakladatelem je Milorad Dodik. Od roku 2002 je druhou nejsilnější srbskou stranou. Dříve Daytonskou dohodu vnímala víceméně pozitivně. Program byl typický sociálně demokratický (Šedo 2006). Postupně se svojí silící pozicí začala radikalizovat a uchylovat se k výrazné nacionalistické rétorice. Neochvějně postavení v ní má její zakladatel Milorad Dodik.

2. Volby na celostátní úrovni

Pro volby do celobosenského parlamentu i parlamentů jednotek byl zvolen proporční volební systém, který měl umožňovat vstup do parlamentu i malým stranám (Šedo 2006). Uzavírací klauzule je nastavena na 5 % hlasů. Aktivní i pasivní volební právo je stanoveno na 18 let

(Cabada 2004: 253). Ještě při volbách 2000 byl mandát volených zástupců dvouletý, od té doby je čtyřletý.

První poválečné volby se uskutečnily v září 1996. Voleb se nesměly účastnit osoby obviněné Mezinárodním trestním tribunálem (ICTY). To vyřadilo ze hry například Radovana Karadžiče (Chandler 2000: 119). Demokratičnost voleb utrpěla zásahy mezinárodního společenství. Programy stran byly zkoumány OSCE, zda nezpochybňují územní celistvost Bosny a Hercegoviny a zda není nebezpečný pro bezpečnost BaH. Například SDS byla z těchto důvodů finančně sankcionována (Chandler 2000: 122). Vnější pozorovatelé očekávali ve volbách výrazný neúspěch nacionalistických stran, vzhledem k faktu že zavlekly Bosnu a Hercegovinu do tříletého ozbrojeného konfliktu. Tyto předpoklady se ukázaly jako liché. Volby dopadly velmi podobně jako na přelomu roku 1990/1991 drtivým vítězstvím nacionalistických stran. Ve Sněmovně reprezentantů získala SDA 19 křesel, SDS 9 křesel a HDZ 8, čili 36 mandátů z celkových 42. Dva mandáty získala Strana pro Bosnu a Hercegovinu (SBiH), která se třemi nacionalistickými stranami utvořila koaliční celostátní vládu (Hladký 2005: 318).

Po dvou letech celostátní volby dopadly obdobně. Dominovala trojice SDA, SDS, HDZ, ale dala se vyzorovat větší roztržitost stranického systému. Nacionalistickým stranám několik mandátů ubylo. SDA kandidovala v bloku „Koalice pro jednotnou a demokratickou Bosnu a Hercegovinu“ spolu s několika menšími stranami, mezi nimiž byla i SBiH (Šedo 2006). Tato koalice získala 17 mandátů. SDS si pohoršila na 6 křesel, stejný počet získala HDZ. 4 křesla získala SDP i koalice „Sloga“ sociálně demokratických stran.²⁶ Zbylá křesla obsadily další malé strany, ale zpravidla každá pouze jedno. Vládu sestavily SDA, SBaH, HDZ a malé srbské strany Socialistická strana RS a Srbská lidová strana (Hladký 2005: 318).

Listopadové volby v roce 2000 byly prvními od Daytonu, ve kterých nezvítězily nacionalistické strany. Dominance SDA byla narušena SDP, která získala v celostátní Sněmovně reprezentantů o jeden mandát více (SDP 9, SDA 8). Úspěšná byla i další nadetnická strana SBiH s pěti křesly. SDS získala 6 a HDZ 5 křesel. Stranický systém se od minulých voleb ještě více fragmentoval. PDP získala 2 mandáty a dalších sedm malých stran po jednom křesle. Z výsledků je patrné, že na stranický systém má velký vliv rozdělení státu na dvě jednotky. Stává se, že když strana zaznamenává úspěch u voličů FBaH, v RS má

²⁶ http://www.izbori.ba/Documents/ENG/Elections_statistics/98results/seats_allocation_all.pdf

podporu několikanásobně menší a naopak (Hloušek 2001). Celobosenská vláda nebyla poprvé tvořena nacionalistickými stranami, nýbrž koalicí nadednických stran zvané „Aliance pro změnu“ zahrnující SDP, SBiH a Novou chorvatskou iniciativu (HNI). V čele koalice stál předseda SDP Zlatko Lagumdžija. Porážka SDA donutila k rezignaci i samotného Aliju Izetbegoviče (Hladký 2005: 319). Koalice „Aliance pro změnu“ sice byla podporována mezinárodním společenstvím, ale při výkonu vlády si nevedla příliš dobře. Lagumdžija jako premiér ztratil popularitu a Bosňákům, kteří jeho stranu volili, se zdálo, že málo brání jejich zájmy. Časem se tato koalice ukázala jako neživotaschopná a příštích voleb se koaliční strany účastnili samostatně (Prtina, Stýskalíková 2005: 114).

I proto další volební klání v roce 2002 dopadlo lépe pro nacionalistické strany. Svoji pozici posílila SDA a celkově zvítězila. HDZ a SBiH si zachovaly zisky z minulých voleb. Propad zaznamenala SDP, pohoršila si z 9 mandátů na 4. SDS také mírně oslabila, ale více mandátů získala SNSD (Šedo 2005). Vládu vytvořily tři nacionalistické strany spolu SBiH a PDP (Hladký 2005: 321).

Páté postdaytonské volby proběhly až v roce 2006. V kampaních některých politických stran se objevovala silná nacionalistická rétorika. Srbské politiky ovlivňovalo dění v Kosovu i nově nabytá nezávislost Černé Hory. Zaznívaly požadavky na vypsání referenda o nezávislosti RS. Musel kvůli tomu zasahovat i Vysoký představitel.²⁷ Tyto volby znamenaly konec SDS jako dominantní srbské strany, vystřídala jí SNSD Milorada Dodika. Celkovým vítězem se stala SDA následována SBiH. Oslabila i HDZ, PDP získala víceméně stejnou podporu jako v předešlých volbách.²⁸

Zatím poslední celostátní volby se konaly v říjnu 2010. V letech před volbami si Bosna a Hercegovina zažívala krizi politickou i ekonomickou. Dosavadní systém se ukázal, jako neudržitelný, ale na ústavních reformách se političtí lídři shodnout nedokázali. Nálada ve společnosti nebyla dobrá. Zesílila nacionalistická rétorika. Srbové vyjadřovali svoji nechuť k unitarizaci BaH, Chorvaté stojí o vytvoření své entity.²⁹ Nakonec občané povětšinou opět volili podle etnického klíče.³⁰ Pozici nejsilnější srbské strany potvrdila SNSD v čele

²⁷ http://oscebih.org/documents/osce_bih_doc_2006100210261410eng.pdf

²⁸ http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_2010122416422320eng.pdf, 2.5.2012.

²⁹ http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/_zprava/645353, 2.5.2012.

³⁰ <http://www.reuters.com/article/2010/10/04/us-bosnia-election-idUSTRE6933OS20101004>, 2.5.2012.

s Miloradem Dodikem. U voličů v FBaH získala, ale nejvíc mandátů nadetnická SDP následována SDA.³¹

3. Volby na úrovni jednotek

Vzhledem k tomu, že je Bosna a Hercegovina rozdělena na dvě rozdílné jednotky, nelze opomenout ani volby na jejich úrovni. Celostátní výsledky voleb jsou totiž prakticky součtem voleb proběhnuvších v obou entitách. Proto krátce zmíním i je. Jakub Šedo dokonce uvádí, že je důležitější zkoumat volby na úrovni jednotek než ty celostátní (Šedo 2006).

První volby v roce 1996 ve Federaci BaH ovládly SDA a HDZ. Obsadily skoro všechny křesla. Do parlamentu FBaH se dostaly jen další čtyři menší strany. V dalších volbách konajících se roku 1998 opět dominovaly hlavní etnické strany. SDA kandidovala v rámci koalice KCD. Ale už byla znatelná fragmentace politického systému. Výraznější podporu získala SDP a do parlamentu se dostalo dalších 11 stran (Šedo 2006). V roce 2000 sice opět zvítězila SDA, ale SDP skončila pouze jeden mandát za ní. Třetí byla HDZ a úspěch zaznamenala i SBiH. To znamenalo výrazné zvýšení zisku stran s nadetnickým charakterem. Vedle těchto subjektů získaly aspoň jeden či dva mandáty dalších třináct stran (Hloušek 2001). V roce 2002 se oslabování etnických stran zastavilo. SDA posílila na úkor SDP (Šedo 2005). Ve volbách uskutečněných roku 2006 obhájila prvenství SDA. Za ní se umístila SBiH. Na třetím místě byla SDP a až na čtvrtém místě koalice chorvatských stran s HDZ.³² Zatím poslední uskutečněné volby v roce 2010 znamenaly porážku SDA. První totiž skončila SDP. Na třetím místě se umístila Aliance pro lepší budoucnost BaH (SBB BiH). SBiH se propadla až na páté místo.³³ Po pěti volbách, které se uskutečnily po Daytonu, přišla SDA o své suverénní postavení v FBaH. Můžeme také vyzpozorovat klesající podporu HDZ. Ve Federaci BaH se na rozdíl od RS daří i stranám, které vystupují nadetnicky.

První poválečné volby v Republice srbské znamenaly vítězství SDS. Získala více než polovinu hlasů i mandátů. Mezi srbskými voliči měla tak drtivý úspěch, že druhou nejsilnější stranou se stala dokonce SDA opírající se o nesrbské voliče. Do Národního shromáždění RS se dostal i Svaz za svobodu a mír, který tvořila Socialistická strana RS (SP RS) a Strana

³¹ Kompletní výsledky voleb na: <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/ParlamentBIH/Default.aspx>, 2.5.2012.

³² http://www.izbori.ba/rezultati/konacni/parlament_fbih/FBiH_rezultati.asp, 2.5.2012.

³³ <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/ParlamentFBIH/ZbirniRezultate.aspx>, 2.5.2012.

nezávislých demokratů (SNSD). V parlamentu byla zastoupena i kontroverzní Srbská radikální strana RS (SRS). Spolu s těmito se do parlamentu dostalo dalších pět malých subjektů. Místo voleb po dvou letech došlo v roce 1997 k volbám předčasným. Důvodem byl rozkol v SDS, křídlo Biljany Plavšič založilo Srbský národní svaz (SNS). Ve volbách zvítězila opět SDS, ale už ne takovým rozdílem. Příští volby konající se v roce 1998 přinesly další oslabení SDS, ale uspěla jiná ultranacionální strana SRS. SNS, SP RS a SNSD obsadily třetinu křesel v parlamentu RS (Šedo 2006). Na rozdíl od voleb v FBaH se v roce 2000 nekonal žádný úspěch nadetnických stran. Naopak SDS od minule posílila. Na druhé místo se vyhoupla SNSD a přibližně stejnou podporu získala PDP. Jako v poslanecké sněmovně FBaH, tak i v Národním shromáždění RS je po každých volbách znát větší fragmentace. Po volbách 2000 v bosenskosrbském parlamentu bylo zastoupeno 13 politických subjektů (Hloušek 2001). Ve volbách 2002 sice opět zvítězila SDS, ale dotáhla se na ní SNSD. Třetí místo obhájila PDP (Šedo 2006). Trend posilování SNSD a ústup SDS byl potvrzen i ve volbách 2006. SNSD suveréně zvítězila, SDS získala o více než polovinu hlasů méně. Ostatní strany skončily na dalších pořadích s velkým odstupem.³⁴ I poslední volby v roce 2010 dopadly velmi podobně, pouze SNSD přišla o pár mandátů.³⁵ SDS postupně ztratila svoje dominantní postavení mezi Srby. V posledních dvou volbách ji nahradila SNSD v čele s Miloradem Dodikem. Na rozdíl od FBiH v RS nezískaly nadetnické strany žádnou výraznou podporu. Voliči se spíše odvraceli od SDS ke stranám také výhradně srbským, ale ne tak radikálním.

³⁴ http://www.izbori.ba/rezultati/konacni/narodna_skupstina_rs/RS_rezultati.asp, 2.5.2012.

³⁵ <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/NarodnaSkupstinaRS/ZbirniRezultate.aspx>, 2.5.2012.

VII. Současná situace

Postupem času se začalo ukazovat, že systém nastolený v Daytonu je neúnosný pro rozvoj Bosny a Hercegoviny. S blížícím se desetiletým „výročím“ Daytonu se začalo hovořit i o změně dosavadního systému.³⁶ V roce 2006, po úspěšném přijetí reformy v bezpečnostní oblasti, následovaly snahy i o reformy ústavní, které by zefektivnily politický systém a lépe vymezily pravomoci celostátních institucí. Jenže reformy neprošly ve Sněmovně reprezentantů o pouhé dva hlasy (Kasum 2006). Přijmout takové změny se nepodařilo ani novému parlamentu, který vznikl po podzimních volbách téhož roku „*Od tohoto okamžiku se politické elity zasekly v cyklu nekonstruktivní rétoriky a napětí. Z Republiky srbské od té doby neustále přicházejí signály zpochybňující společný stát a od Bosňáků zase výzvy ke zrušení Republiky srbské a návrat k jednotnému státu. Jedno i druhé je iluzorní a absolutně kontraproduktivní.*“ uvedl Miroslav Lajčák.³⁷ Jedinou pákou na bosensko-hercegovské politiky je integrace do Evropské unie a NATO. Jenomže podmínkou k začlenění do EU je přijetí důležitých ústavních reform. Premiér RS Milorad Dodik, který byl dříve populární v zahraničí (hlavně ve Washingtonu) pro svůj opoziční postoj k nacionalistické politice, nechtěl ani slyšet o žádných změnách, které by znamenaly narušení autonomie RS a vyzývá k respektování Daytonské dohody. Naopak bosňácký zástupce v Předsednictvu BaH, Haris Silajdžić, zastával názor o potřebě zrušení Republiky srbské a revizi Daytonu. K tomu se přidal i vzestup nacionalismu v řadách bosenských Chorvatů. To vyvolalo hlubokou politickou krizi. V této době se pozornost Evropské unie od Bosny a Hercegoviny zaměřila spíše na problematiku Kosova. Kvůli tomu Richard Holbrooke a Paddy Ashdown v roce 2008 dokonce upozorňovaly, že v Bosně a Hercegovině hrozí vypuknutí konfliktu, pokud se mezinárodní společenství nebude více soustředit na její vnitropolitické problémy.³⁸ Trend vzrůstajícího napětí v BaH potvrdily i lokální volby v roce 2008. V předvolební kampani byly tématem celobosenské problémy, ústavní reformy, postavení jednotlivých národů či rozdělení BaH doplněné nacionalistickou rétorikou. Lokální témata byla odsunuta na druhou kolej. Voliči se přiklonili opět k etnickým stranám (Hricová 2009: 108). Ke zklidnění situace nepomohlo ani vyhlášení nezávislosti Kosova v roce 2008, kterou uznala většina členských zemí EU. I když panovaly větší obavy z destabilizace regionu. Bosenští Srbové blokují uznání

³⁶ http://www.lidovky.cz/bosnane-po-letech-reformuji-ustavu-du5-/ln_zahranici.asp?c=A051114_204245_ln_zahranici_hlm, 2.5.2012.

³⁷ <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=620404>, 2.5.2012.

³⁸ <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/oct/22/ashdown-holbrooke-bosnia-balkan-dayton>, 2.5.2012.

nezávislosti Kosova Bosnou a Hercegovinou. Zároveň dostali do ruky argument pro svoje osamostatnění.³⁹ Napjatou situaci se pokoušely vyřešit EU a USA. Proto byla na 9. října 2009 svolána na základnu mezinárodních sil v Butmiru schůzka lídrů nejvýznamnějších bosensko-hercegovských stran a zástupců Evropské unie a Spojených států. Na setkání nebyl pozván zástupce Srbské demokratické strany Mladen Bosič, který se ve svých prohlášeních stavěl proti setkání. Schůzce předsedal bývalý Vysoký představitel Carl Bildt a Spojené státy zastupoval náměstek ministryně zahraničí James Steinberg.⁴⁰ Vyjednávači předali politickým vůdcům komplexní reformní balík obsahující opatření, která by Bosnu zbavila statutu mezinárodního protektorátu a zajistila ústavní změny, jež by urychlily integraci s Evropskou unií. Ovšem navrhované změny se nelíbily ani jednomu etniku. Bosenští Srbové nechtějí připustit ohrožení autonomie Republiky srbské. Pro bosenské Chorvaty a Bosňáky byly změny zase nedostatečné.⁴¹ Jednání skončila 21. října bez žádného výsledku. Žádná ze stran neustoupila ze svých pozic. Jedině Bosňáky se podařilo v některých otázkách přesvědčit. K donucení bosensko-hercegovských politiků ke kompromisu nepomohly ani „výhružky“, že si tímto chováním zavírají cestu do EU. „*Místní politici by si konečně měli uvědomit, že se Bosna a Hercegovina nedostane do Evropy zadarmo.*“ konstatoval po konci jednání Carl Bildt.⁴²

Naděje pro zlepšení situace se upínaly k říjnovým parlamentním volbám 2010. Jelikož se i samotní bosenští politici vyjádřili, že budou spolupracovat k naplnění společných cílů, tj. vstup BaH do EU a NATO.⁴³

Ovšem ani volby nepřinesly řešení.⁴⁴ Vládu se nedařilo sestavit dlouhé měsíce. V jarních měsících se dokonce hovořilo o nejhorší krizi v postdaytonské Bosně a Hercegovině za celou dobu její existence. Prezident Republiky srbské Milorad Dodik vyhlásil záměr o uspořádání referenda o legitimitě centrálních bosenských soudů, jelikož se Srbům zdálo, že za válečné zločiny z let 1992 – 1995 jsou stíháni pouze oni, zatímco Bosňáků a Chorvatů se stíhání vyhýbá. Bosensko-srbští představitelé se také dostaly sporu s Vysokým představitelem Valentinem Inzkiem jehož ostře kritizovali. Valentin Inzko pohrozil Dodikovi odvoláním

³⁹ http://www.natoaktual.cz/vliv-osamostatneni-kosova-na-situaci-v-bosne-a-hercegovine-poj-na_analyzy.aspx?c=A090629_140919_na_analyzy_m02, 2.5.2012.

⁴⁰ <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-38588960-bosnu-a-hercegovinu-ceka-v-patek-druhy-dayton>, 2.5.2012.

⁴¹ <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/bosna-a-hercegovina-jedna-s-eu-a-usa-o-sve-budoucnosti-006646>, 2.5.2012.

⁴² http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/648373?print=1, 2.5.2012.

⁴³ <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/unie-nejspis-zrusi-viza-pro-bosnu-a-hercegovinu-007352>, 2.5.2012.

⁴⁴ Výsledky voleb do Sněmovny reprezentantů 2010 viz Přílohy.

pokud referendum nestáhne. Referendum by ohrozilo vývoj dosažený za posledních šestnáct let a mohlo by sloužit jako příprava na referendum o nezávislosti RS.⁴⁵ K této situaci se vyjádřily i sousední Srbsko a Chorvatsko. Zatímco Srbsko v konání referenda nevidělo problém, Chorvatsko drželo linii s Evropskou unií a odsoudilo ho. Bosenské Srby přímo podpořilo Rusko, které také kritizovalo Úřad Vysokého představitele.⁴⁶ Spor musela přijet vyřešit ministryně zahraničí EU Cathrine Ashton a diplomat EU Miroslav Lajčák. Od referenda Dodika odradili slibem, že se zohlední jeho připomínky při reformě soudních orgánů. Prezident RS poté jednání prezentoval, jako svůj diplomatický úspěch.⁴⁷

Bezvládní v Bosně bylo ukončeno až po 14 měsících od voleb. Důvod, proč sestavování celostátní vlády trvalo tak dlouho je paradoxně ten, že ve volbách získala velkou podporu nadetnická SDP. Oslovila i početnou část chorvatských voličů a to jí pomohlo zabrat pozice ve vládě určené Chorvatům, které by připadly chorvatským nacionalistům. Chorvatští nacionalisté se vládních pozic nechtěli vzdát, neboť podle nich nadetnická strana nezastupuje zájmy Chorvatů. V tom je podpořily i nacionalistické srbské strany, které se obávaly stejného osudu v budoucnosti.⁴⁸ Nakonec vládu sestavila šestice stran: SDP, SDA, HDZ, HDZ 1990, SDS a SNSD. Premiérem se stal bosenský Chorvat Vjekoslav Bevanda z HDZ. Bosňáci mají čtyři křesla v Radě ministrů, Srbové a Chorvaté po třech.⁴⁹ Současné Předsednictvo BaH tvoří Željko Komšič, Nebojša Radmanovič a Bakir Itzebegovič, který je v této době předsedajícím.⁵⁰ Prezidentem Federace BaH je Živko Budmir, prezidentem Republiky srbské Milorad Dodik.

⁴⁵ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=38313&Cr=Bosnia&Cr1>, 2.5.2012.

⁴⁶ http://www.rferl.org/content/bosnia_herzegovina_eu_high_representative_valentin_inzko/24096454.html, 2.5.2012.

⁴⁷ http://zpravy.idnes.cz/bitva-o-srbske-referendum-muze-bosnu-uvrhnout-na-pokraj-valky-pbg-/zahranicni.aspx?c=A110520_145235_zahranicni_stf, 2.5.2012.

⁴⁸ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/158489-bosna-se-po-vice-vez-roce-docka-nove-vlady/>, 2.5.2012.

⁴⁹ http://www.vijeceministara.gov.ba/Default.aspx?template_id=11&pageIndex=1, 2.5.2012.

⁵⁰ <http://www.predsjednistvobih.ba/Home.aspx>, 2.5.2012.

VIII. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat specifický politický systém dnešní Bosny a Hercegoviny a politický vývoj od podepsání Daytonských mírových dohod. Bosna a Hercegovina je multietnický stát, jehož obyvatelstvo je hluboce rozděleno podle etnicko-náboženské linie. Toto rozdělení obyvatel na Bosňáky praktikující islám, pravoslavné Srby a katolické Chorvaty má kořeny v historii. Právě pohnutá a nešťastná historie této země měla podíl na vypuknutí konfliktu v 90. letech a jeho povaze.

První politické subjekty na území Bosny a Hercegoviny vznikaly na počátku 20. století a už tehdy se jednalo o hnutí založená na etnickém základě. Země velmi trpěla při obou světových válkách. Zejména v té druhé se podařilo mezi jednotlivými bosensko-hercegovskými národy dosáhnout hlubokého nepřátelství a nedůvěry. Napětí mezi nimi se podařilo potlačit na několik desítek let v Titově komunistické Jugoslávii. V tomto období také došlo k emancipaci bosenských Muslimů. Ovšem po smrti Tita a celkovém úpadku komunismu ve střední a východní Evropě se rozdíl mezi etniky opět probouzely. Klíčovým problémem se ukázalo být vypořádání se s rozpadem Jugoslávie. Zatímco Bosňáci požadovali samostatnost Bosny a Hercegoviny a bosenští Chorvaté také nechtěli zůstat ve státním útvaru, který zbyl z Jugoslávie a nejlépe se stát součástí nově vytvořeného Chorvatska, bosenští Srbové žádali setrvat ve svazku se svou „mateřskou“ zemí. Tyto protichůdné požadavky nebylo možno vyřešit, a proto po vyhlášení nezávislosti Bosny a Hercegoviny Bosňáky a Chorvaty přes nesouhlas Srbů, přerostl politický konflikt v ozbrojený. Válka trvala více než tři roky. Zapojilo se do ní sousední Chorvatsko, respektive Srbsko i mezinárodní společenství prostřednictvím OSN a NATO. Dlouhou dobu se konflikt snažilo mezinárodní společenství zastavit, ale evropské státy ani OSN úspěšné nebyly. Dosáhnout míru se podařilo až po zvýšené aktivitě Spojených států. Mírová smlouva se do historie zapsala jako Daytonská mírová dohoda. Výsledkem této dohody je i zkoumaný poválečný politický systém.

Jeho komplikovanost je dána vzájemnou nedůvěrou mezi národy, jelikož ve státních institucích klade důraz na paritní zastoupení konstitutivních národů a při hlasování v zákonodárných institucích jsou mechanismy nastaveny tak, aby žádný národ nemohl být při rozhodování obejit či ohrožen. Tím, že Daytonská smlouva vytváří z Bosny a Hercegoviny decentralizovanou federaci dvou entit, bosňácko-chorvatské Federace Bosny a Hercegoviny a Republiky srbské, de facto legitimizuje etnické čistky proběhnuvší za války. Navíc federace či

konfederace těchto entit je asymetrického charakteru. Entity mají velmi široké pravomoci na úkor celostátních institucí. Právě tato skutečnost, která byla pro dosažení míru nezbytná, se nyní ukazuje, jako velká překážka k správnému a efektivnímu fungování státu jako celku.

Co se týče teorie konsensuální demokracie Bosna a Hercegovina splňuje její znaky. V případě BaH můžeme sledovat vyvážený vztah exekutivní a legislativní moci, multipartismus, poměrný volební systém, decentralizovaný a federální stát, těžko změnitelnou ústavu, fungování ústavního soudu a nezávislou centrální banku. Diskutabilní je korporativistický systém zájmových skupin. I přesto, že Bosna a Hercegovina disponuje znaky konsensuální demokracie, myslím si, že nemůže být považována za typický příklad. A to hlavně z důvodu, že tento systém nevzešel od místních elit, ale je aplikován mezinárodní smlouvou a mezinárodní společností na něj stále dohlíží.

Proto jedním z dílčích cílů mé práce bylo také analyzovat mezinárodní vliv na Bosnu a Hercegovinu. Jeho nejvýraznějším nástrojem je Úřad Vysokého představitele, který má pravomoci výrazně zasahovat do vnitropolitického dění a těchto pravomocí mnohokrát využil. Existence takového úřadu se ukázala v poválečném vývoji jako nezbytná. Bez jeho zásahů a zprostředkovatelské činnosti by se těžko podařilo udržet Bosnu a Hercegovinu jednotnou. Mezinárodní společnost se v Bosně a Hercegovině angažovalo či ještě angažuje nejen politicky, nýbrž i vojensky či v oblasti soudní. Více než šestnáct let od Daytonu se nedá o Bosně a Hercegovině hovořit, jako o klasické fungující demokracii. Postdaytonské období ukázalo neschopnost politických elit jednotlivých národů se dohodnout na ústavních reformách, které by stát posunuly kupředu. Politiky napříč etniky spojuje pouze touha po integraci do euroatlantických struktur. Suverenita Bosny a Hercegoviny je diskutabilní. Vede mě k tomu skutečnost, že Vysoký představitel má pravomoc obejít legislativní proces a sám schválit zákony nebo podle svého uvážení odvolat demokraticky zvolené zástupce lidu. Označení „mezinárodní protektorát“ nahrává i způsob řešení vnitropolitických krizí, viz konference v Butmiru.

Budoucnost Bosny a Hercegoviny nebude jednoduchá. Což ukázaly i problémy s vytvořením vlády po posledních volbách. Země se potýká s hospodářskými problémy a politický systém se nedaří reformovat. Pokud si Evropa přeje BaH jednotnou, bude se v ní muset nadále angažovat.

IX. Zdroje

1. Seznam použité literatury

BOSE, Sumantra: 2002. *Bosnia after Dayton. Nationalist Partition and International Intervention*. Hurst & Company: London.

BURG, Steven; SHOUP, Paul: 1999. *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention*. M. E. Sharpe: New York.

CABADA, Ladislav: 2004. *Bosna a Hercegovina*. In. Cabada, Ladislav; Dvořáková, Vladimíra, Komparace politických systémů III, VŠE: Praha, s. 241–256.

CABADA, Ladislav: 2005. *Mezinárodní protektoráty a neokolonialismus*. In. Waisová, Šárka (ed.), *Ve stínu modernity. Perspektivy a problémy rozvoje*, Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk: Plzeň, s. 139–157.

CABADA, Ladislav: 2007. *Formální decentralizace a nefunkční víceúrovňová správa jako překážka procesu evropeizace – příklad Bosny a Hercegoviny*. In. Dančák, Břetislav; Hloušek, Vít (eds.), *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: Zkušenosti, problémy a výzvy*, Masarykova univerzita: Brno, s. 91–106.

CHANDLER, David: 2000. *Bosnia: Faking Democracy After Dayton*. Pluto Press: London.

DARBY, Henry Clifford: 1966. *Bosnia and Herzegovina*. In. Darby, H. C.; Seton-Watson, R. W.; Auty, Phyllis; Laffan, R. G. D.; Clissold, Stephen; *A short history of Yugoslavia*, Cambridge University Press: Cambridge, s. 58–73.

DUKANOVIČ, Dragan: 2006. *Constitutional Restructuring of Bosnia and Herzegovina: Initiatives and Possibilities*. In. Milan Bufon (et al.), *The Western Balkans – A European Challenge*, Založba Annales: Koper, s. 95–103.

FINDLAY, Trevor: 2002. *The Use of Force in UN Peace Operations*. Oxford University Press, New York.

GLENNY, Misha: 1993. *The fall of Yugoslavia*. Penguin books: London.

- GLENNY, Misha: 2003. *Balkán 1804-1999*. BB art: Praha.
- GOMBÁR, Eduard: 1999. *Historické pozadí etnických konfliktů v Bosně*. In. Gabal, Ivan a kolektiv, *Etnické menšiny ve střední Evropě*, G plus G: Praha, s. 241–254.
- HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: 2009. *Jihoslovanská etnika a státy ve středověku*. In. Šesták, Miroslav; Tejchman, Miroslav; Havlíková, Lubomíra; Hladký, Ladislav; Pelikán, Jan; *Dějiny jihoslovanských zemí*, NLN: Praha, s. 11–102.
- HLADKÝ, Ladislav: 1996. *Bosna a Hercegovina: Historie nešťastné země*. Doplněk: Brno.
- HLADKÝ, Ladislav: 2005. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Masarykova univerzita: Brno.
- HLAVÁČEK, Pavel: 2011. *Režimy proti hrůzovládě aneb zkušenost z působnosti ad hoc tribunálů a Mezinárodního trestního soudu*. In. Piknerová, Linda; Naxera, Vladimír a kol. *Globální vládnutí. Vybrané problémy*. Aleš Čeněk, Plzeň, s. 161–181.
- HLOUŠEK, Vít: 2001. *Kantonální a parlamentní volby v Bosně a Hercegovině v 2000*. *Středoevropské politické studie*, roč. III, č. 2.
- HLOUŠEK, Vít; KOPECKÝ, Lubomír; ŠEDO, Jakub: 2011. *Politické systémy*. Barrister & Principal: Brno.
- HRICOVÁ, Helena: 2008. *Bosna a Hercegovina: Země neslučitelných nacionalismů?*. In. Ladislav Cabada, a kol., *Nové demokracie střední a východní Evropy: Komparace politických systémů*. Oeconomica, Praha: s. 282–301.
- HRICOVÁ, Helena: 2009. *Lokální volby v Bosně a Hercegovině v roce 2008*. In. Cabada, Ladislav; Jean Monnet Chair (ed.), *Acta FF ZČU*, roč. 2009, č. 3, s. 97–116.
- KASUM, Damir: 2005. *Politický systém podaytonské Bosny a Hercegoviny*. *Mezinárodní politika*, roč. XXIX, č. 11, s. 12–15.
- KASUM, Damir: 2006. *Vývoj politického systému Bosny a Hercegoviny po Daytonu a jeho současná podoba*. *Středoevropské politické studie*, roč. VIII, č. 2-3, s. 327–341.
- KASUM, Damir: 2007. *Etnický konflikt v Bosně a Hercegovině*. In. Šmíd, Tomáš; Vaňura, Vladimír (eds.), *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, CDK: Brno, s. 81–110.

LOVRENOVIČ, Milan: 2000. *Bosna a Hercegovina: krátký přehled kulturní historie*. ISE: Praha.

MALCOLM, Noel: 1996. *Bosnia: a short history*. Macmillan General Books: London.

MATVEJEVIČ, Predrag: 2003. *Skica k portrétu Franja Tuđmana*. In. Matvejevič-Dizdarevič-Stevanovič, *Strůjci války a míru*, G plus G: Praha, s. 69–85.

O'BRIEN, James; NYSTUEN, Gro: 2006. *Changing Bosnia's Constitution*. In. Milan Bufon (et al.), *The Western Balkans – A European Challenge*, Založba Annales: Koper, s. 31–45.

PIRJEVEC, Jože: 2006. *The Road to Dayton*. In. Milan Bufon (et al.), *The Western Balkans – A European Challenge*, Založba Annales: Koper, s. 237–243.

PRTINA, Srdjan; STÝSKALÍKOVÁ, Věra: 2005. *Vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině (BaH)*. In. Stýskalíková, Věra; Smekal, Hubert (eds.), *Zahraníční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska a Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině*, Masarykova univerzita: Brno, s. 105–148.

STEVANOVIČ, Vidosav: 2003. *Slobodan Milošević – Jméno a osobnost*. In. Matvejevič-Dizdarevič-Stevanovič, *Strůjci války a míru*, G plus G: Praha, s. 23–66.

ŠEDO, Jakub: 2006. *Stranický systém Bosny a Hercegoviny po Daytonu*. *Středoevropské politické studie*, roč. VIII, č. 2–3, s. 342–360.

TESAŘ, Filip: 1999. *Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny po rozpadu SFRJ*. In. Galal, Ivan a kolektiv, *Etnické menšiny ve střední Evropě*, G plus G: Praha, s. 255–332.

2. Internetové prameny:

Aktuálně.cz, dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/>

Centralna Izborna Komisija Bosna i Hercegovina, dostupné na <http://izbori.ba/>

Constitutional Court of BiH, dostupné na <http://www.ccbh.ba/eng/>

Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina, dostupné na <http://www.vijeceministara.gov.ba/>

Česká televize, dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/>

Český rozhlas, dostupné na <http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>

Dayton Peace Agreement, dostupné na http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380

EUFOR, dostupné na <http://euforbih.org/>

European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina, dostupné na <http://www.eupm.org/>

Evropská unie – portál o EU, dostupné na <http://www.euractiv.cz/>

Government of Federation of Bosnia and Herzegovina, dostupné na <http://www.fbihvlada.gov.ba/english/index.php>

The Guardian, dostupné na <http://www.guardian.co.uk/>

iDnes.cz, dostupné na <http://www.idnes.cz/>

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, dostupné na <http://icty.org/>

Mission to Bosnia and Herzegovina OSCE, dostupné na <http://oscebih.org/Default.aspx?id=0&lang=EN>

NATO, dostupné na <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>

Norway official site in Bosnia and Herzegovina, dostupné na <http://www.norveska.ba/>

Office of the High Representative, dostupné na <http://www.ohr.int/>

Oficiální portál Informačního centra o NATO, dostupné na <http://www.natoaktual.cz/>

Predsjedništvo BiH, dostupné na <http://www.predsjednistvobih.ba/>

Radio Free Europe Radio Liberty, dostupné na <http://www.rferl.org/>

Reuters, dostupné na <http://www.reuters.com/>

United Nations, dostupné na <http://www.un.org/>

United Nations High Commissioner for Refugees, dostupné na <http://www.unhcr.org>

Wikimedia, Atlas of Bosnia and Herzegovina, dostupné na:
http://commons.wikimedia.org/wiki/Atlas_of_Bosnia_and_Herzegovina

Zpravodajský server Hospodářských novin, dostupné na <http://ihned.cz/>

Zpravodajský server Lidových novin, dostupné na <http://www.lidovky.cz/>

X. Resumé

Political system of Bosnia and Herzegovina is a result of Dayton peace agreement from December of 1995. Peace agreement ended three years long war between nations of Bosnia and Herzegovina i.e. Bosniaks, Bosnian Serbs and Bosnian Croats. Conflict broke out between them during the breakup of Yugoslavia. The peace treaty also contains a constitutional arrangement, which makes it able to maintain a single state. According to the Constitution of BiH, Bosnia and Herzegovina consists of two entities, the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republika Srpska. These entities have broad competencies at the expense of statewide institutions. Political life is significantly influenced by the international community through the Office of the High Representative.

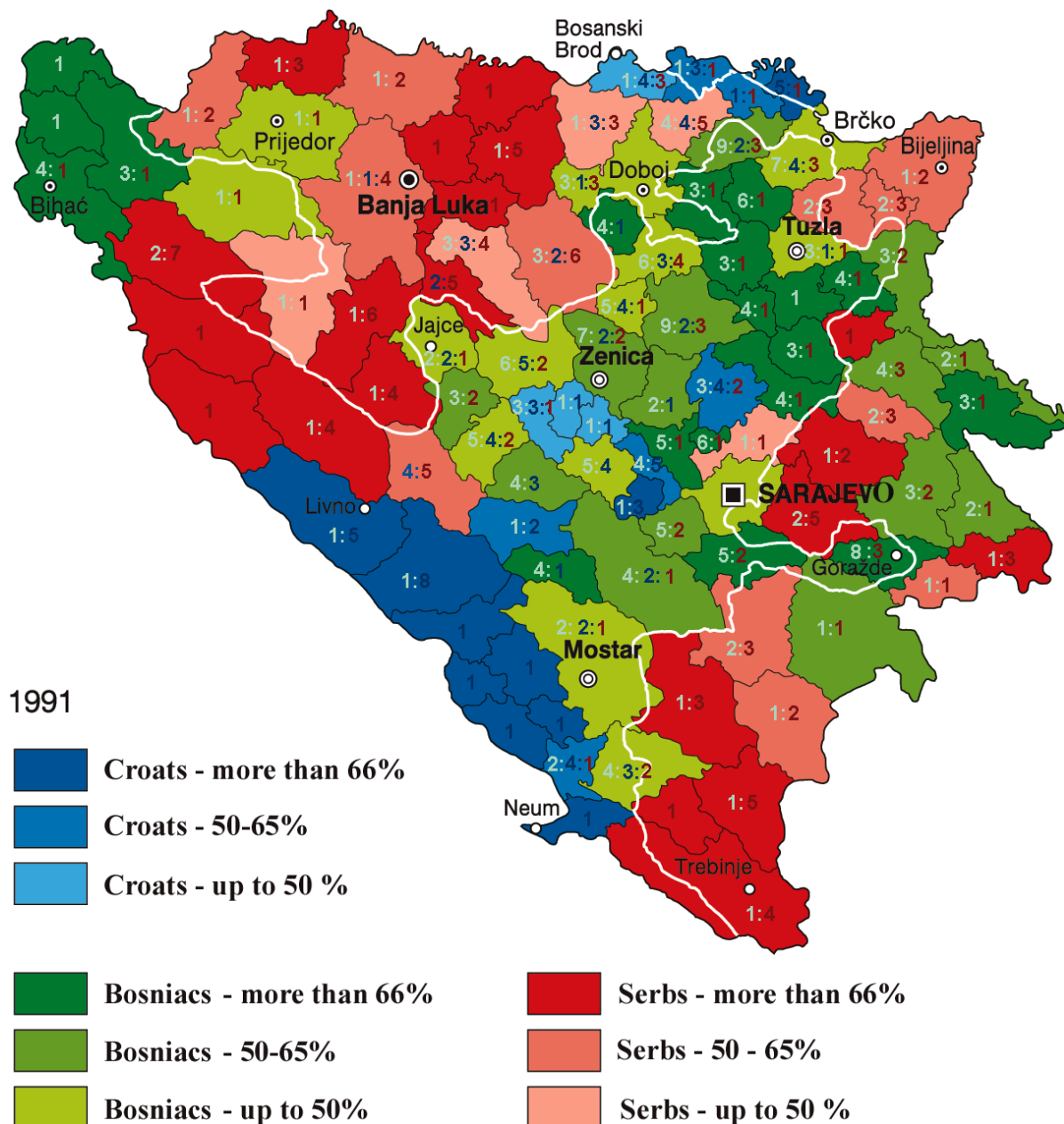
This work deals with the historical background of Bosnia and the events that led to the outbreak of conflict and armed conflict itself and also Dayton peace agreement. Because these events are important to understand the current situation in Bosnia. However, the main aim of this work is to analyze the political system of BiH. Bosnia and Herzegovina is an attempt at consensual democracy, which is suitable for ethnically fragmented states. The author of this work is concerned with not only the practical functioning of the political system of BiH, but also with individual entities. One chapter is devoted to international influence, because some experts consider BiH as an international protectorate. The international community is present through OHR, military and police units, international organizations or in the judiciary.

The author of this work pays attention to the party system and its transformations, and elections, that have taken place since 1995. The political events of recent years are also analyzed, because Bosnia and Herzegovina is still suffering from political crises. It is caused by the political elites' unwillingness to reach an agreement on the necessary constitutional changes. The content of the conclusion is an evaluation of the entire political system.

XI. Přílohy

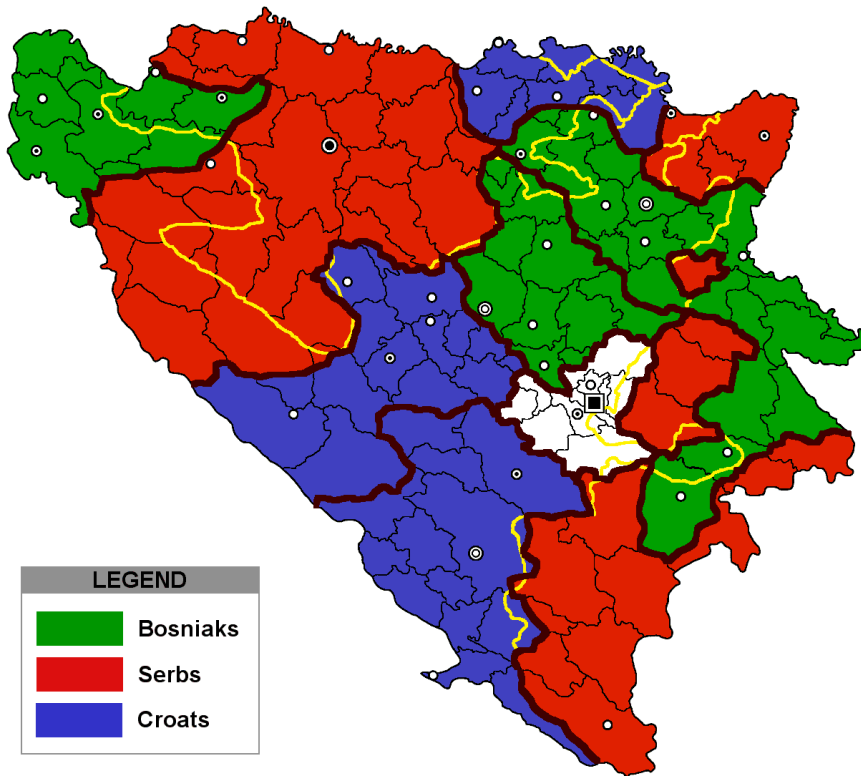
Mapa 1. Etnická mapa BaH v roce 1991

Ethnic composition before the war in BiH (1991)

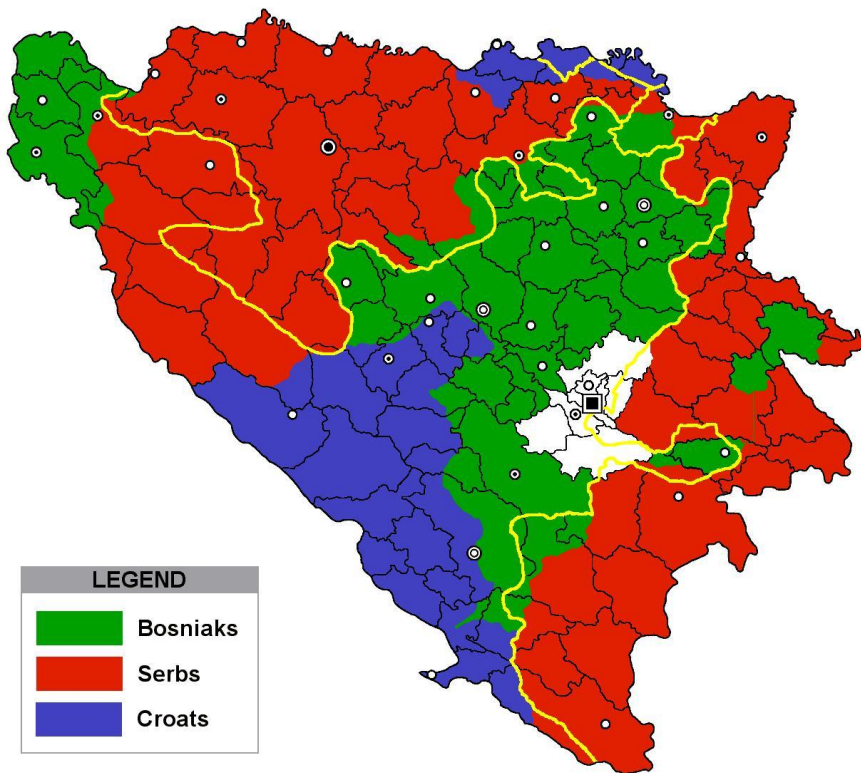
Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3c/Ethnic_relations_1991.GIF, 2.5.2012.

Mapa 2. Vance-Owen plan

Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Map_of_Vance-Owen_peace_plan.png

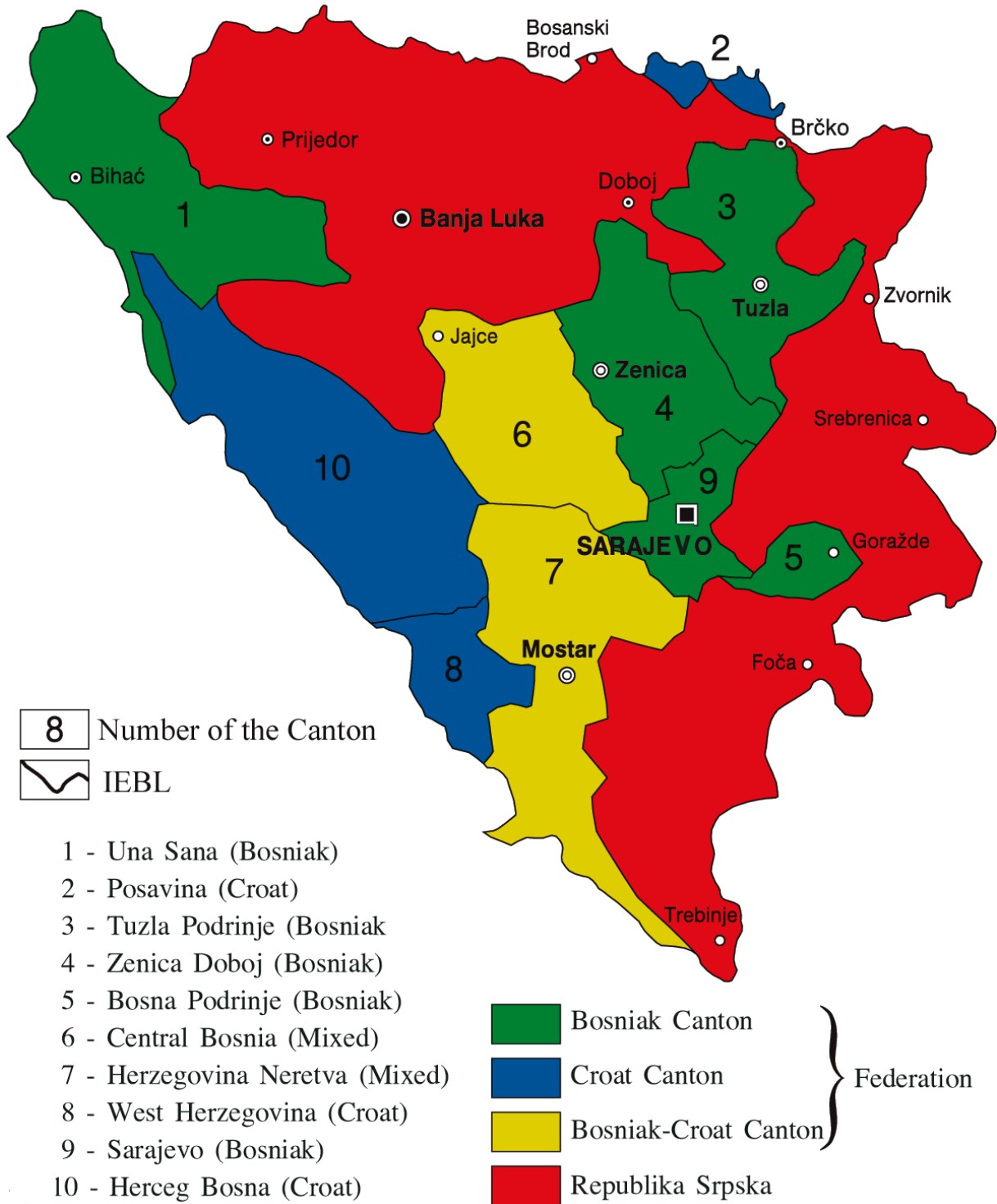
Mapa 3. Owen-Stoltenberg plan

Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5d/Promjena_invicibilea.JPG

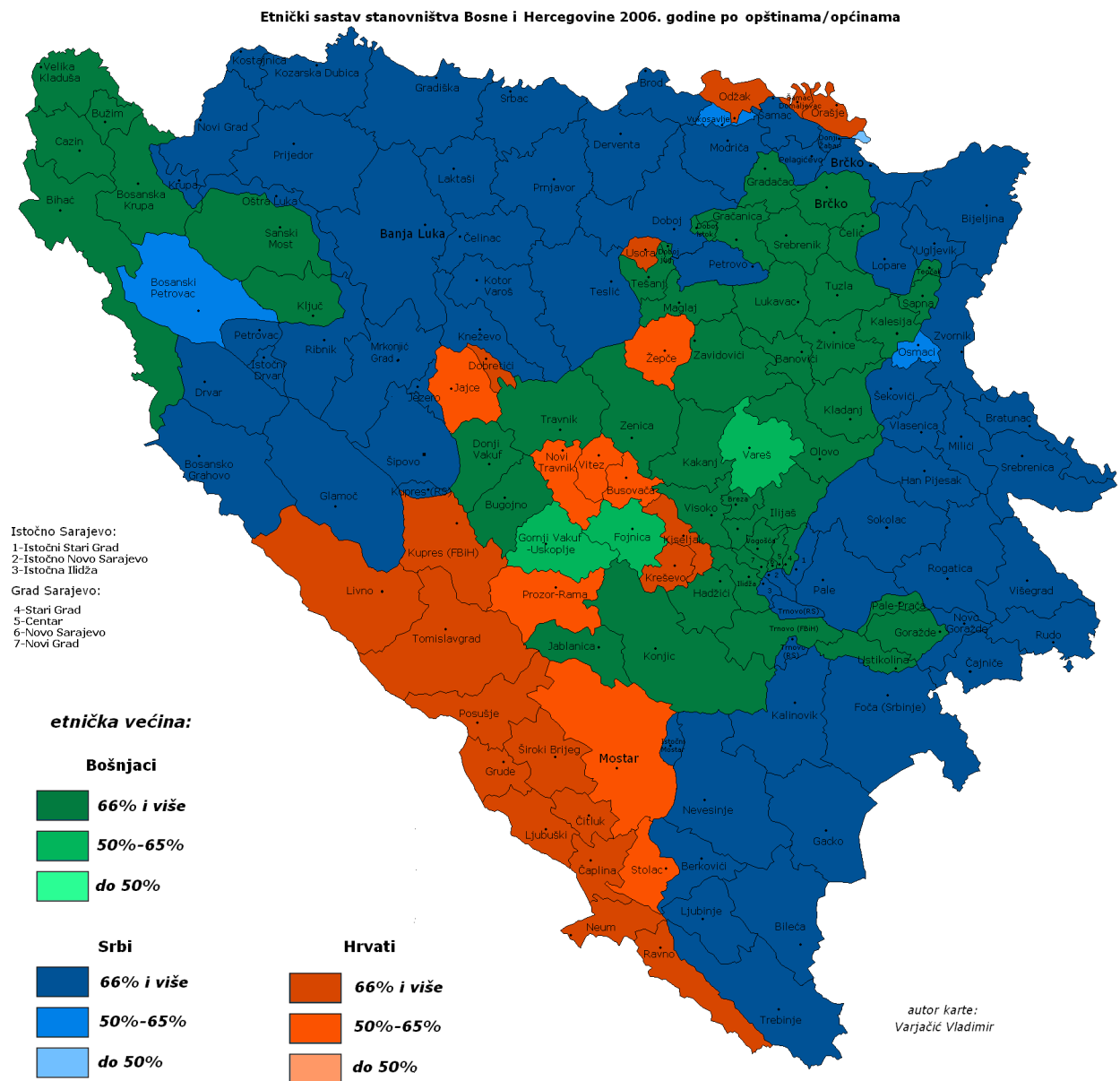
Mapa 4. Politická mapa BaH

Federation of BiH

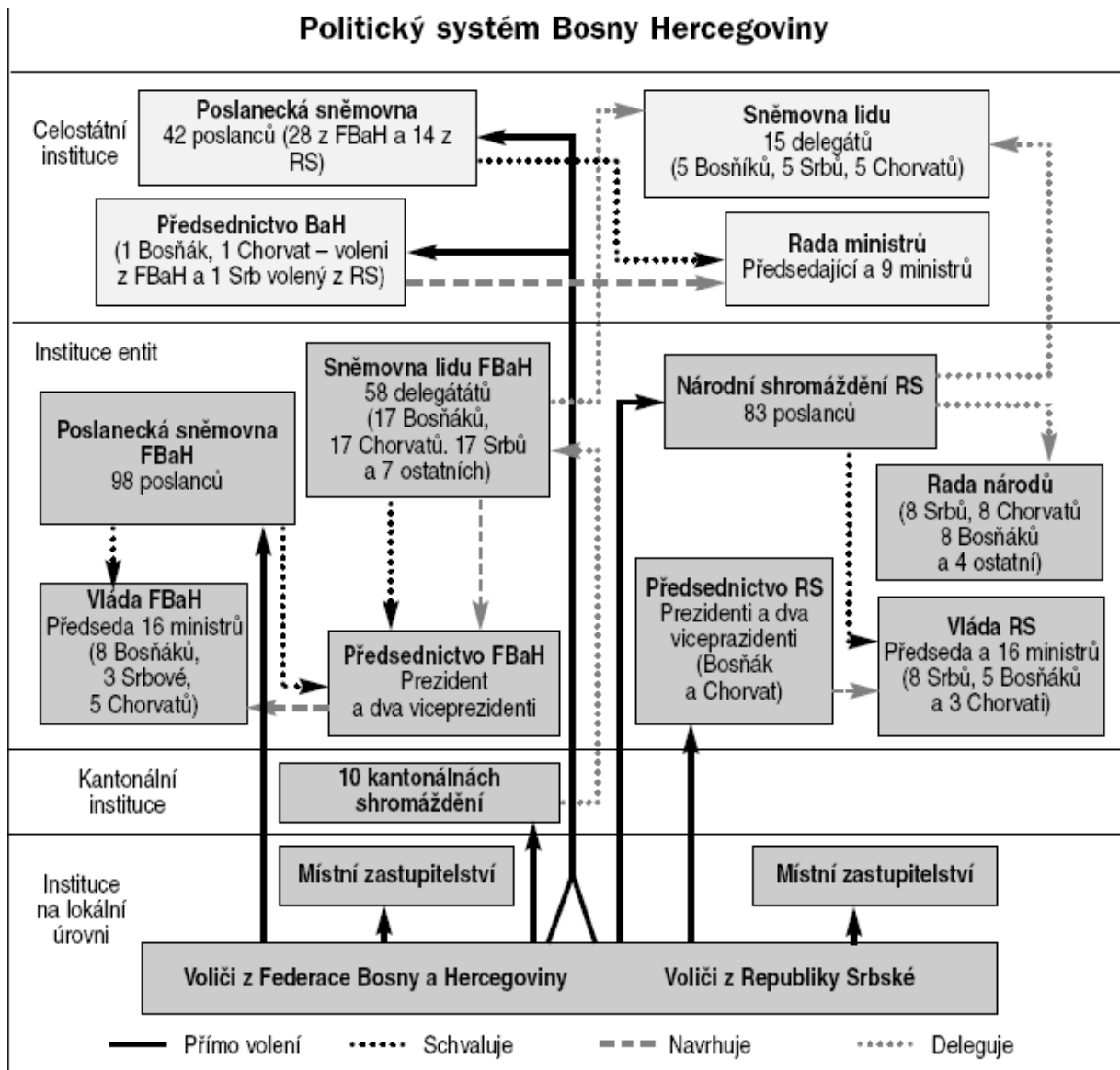
Zdroj: <http://www.ohr.int/ohr-info/maps/images/federation-of-bih.gif>, 2.5.2012.

Mapa 5. Etnická mapa k roku 2006

Zdroj: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/DemoBIH2006a.png>, 2.5.2012.

Schéma politického systému Bosny a Hercegoviny po Daytonu

Zdroj: Kasum 2005: 14

Výsledky voleb do Sněmovny reprezentantů Bosny a Hercegoviny v roce 2010

BIH HOUSE OF REPRESENTATIVES

FBIH Voters:

Valid votes: 1,020,293

(Regular: 1,005,334. Postal: 9,417.

Absentee/mobile/abroad in consular dept.: 5,238. Confirmed tendered: 252.)

Invalid votes: 78,009 (7.10%)

No	Political Party/Coalition	Number of Votes	Per cent	Seats	Direct	Comp. Seats
1	SDP (Social Democratic Party of BIH)	266,023	26.07%	8	6	2
2	SDA (Party for democratic Action)	197,922	19.40%	7	7	
3	SBB BIH (Union for Better Future) - Fahrudin Radončić	124,114	12.16%	4	3	1
4	HDZ BIH (Croatian Democratic Union of BIH)	112,115	10.99%	3	2	1
5	SBIH (Party for BIH)	74,004	7.25%	2	1	1
6	Croatian Coalition HDZ 1990 - HSP BIH	49,549	4.86%	2	1	1
7	NSRZB (People's Party Work for Betterment)	49,050	4.81%	1		1
8	DNZ BIH (Democratic People's Union of BIH)	14,843	1.45%	1	1	

RS Voters:

Valid votes: 621,276

(Regular: 602,092. Postal: 12,549.

Absentee/mobile/abroad in consular dept.: 6,389. Confirmed tendered: 246.)

Invalid votes: 49,669 (7.40%)

No	Political Party/Coalition	Number of Votes	Per cent	Seats	Direct	Comp. Seats
1	SNSD (Alliance of Independent Social Democrats) - Milorad Dodik	269009	43,30	8	6	2
2	SDS (Serb Democratic Party)	137844	22,19	4	3	1
3	PDP (Party of Democratic Progress)	40070	6,45	1		1
4	DNS (Democratic People's Alliance)	28511	4,59	1		1

Zdroj: <http://www.osce.org/odihr/74612>, 2.5. 2012.